

PÕLLUMAJANDUSE EESRINDLASTE
TÖÖKOGEMUSI

H. MARRANDI

TÕSTAME PÕLDUDE VILJAKUST
JA SUURENDAME KARJA
PRODUKTIIVSUST

EESTI RIIKLIK KIRIASTUS · TALLINN 1954

-19949 IV
POLLUMAJANDUSE EESRINDLASTE TÖÖKOGEMUSI

H. MARRANDI,

Türi rajooni Stalini-nimelise kolhoosi esimees

TÕSTAME PÕLDUDE VILJAKUST
JA SUURENDAME KARJA
PRODUKTIIVSUST

228 SUNDEKSEMPLAR

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

✓

2

Tartu Riikliku Oulkoel
Raamatukogu
22854

SISSEJUHATUS

Rahvamajanduse arendamise viies viie aasta plaan ja NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumi otsus seadsid meie vabariigi põllumajandusele suured ülesanded põllunduse ja loomakasvatuse edasiarendamise alal. Tuleb tunduvalt tõsta põllukultuuride saake, suurendada loomade arvu ja tõsta nende produktiivsust, et kindlustada kolhoosidele suuremaid rahalisi tulusid ja elanikkonda ning kergetööstust järjest paremini varustada teravilja, liha, piima, villa, munade ja teiste põllumajandussaadustega. Nende ülesannete edukaks täitmiseks on meie kolhoosidel vaja põhjalikult analüüsida oma senist tootmistööd. Samuti on vaja tutvuda ka teiste kollektiivmajandite tööga. See võimaldab leida ja rakendada kohalikele oludele sobivamaid võtteid ja kogemusi, mis aitavad kindlustada edu igapäevases töös, aga samuti märgata ka puudusi, mis pidurdavad kolhooside ülesehitamist ja tugevdamist.

Türi rajooni Stalini-nimeline kolhoos on ühismajandi kindlustamisel ja ülesehitamisel saavutanud aasta-aastalt suuremat edu. Veiste üldarv on 449 veiselt 1949. aastal tõusnud käesolevaks ajaks üle 800. Keskmise piimatoodang ühelt aastalehmalt on 2169 kg-lt 1949. aastal (saadud 130 aastalehmalt) tõusnud 3450 kilogrammini 1953. aastal (saadud 339 aastalehmalt). Samal ajavahemikul on kolhoosi seakasvatuse laienenud ligemale kolme kordseks. Edu on saavutatud ka teistes loomakasvatusharudes, samuti põllunduses — 1953. aastal tootsime näiteks 15 881 ts kartulit, s. o. 5451 ts rohkem kui 1950. aastal. Selle tulemusena on kaubatoodang tunduvalt suurenenud. Kui 1951. aastal Stalini-nimelisse kolhoosi ühinenud väikekolhoosid said 1949. aastal rahalisi sissetulekuid kogusummas ligikaudu 450 000 rubla, siis 1953. aastal ulatusid ühinenud kolhoosi rahalised tulud juba üle 1,9 miljoni rubla. Sissetulekute kiire kasv võimaldas meil kolhoosi oma summadega 1952. ja 1953. aastal ehitada ja tootmisse anda mitu suurt loomakasvatushoonet, samuti üles harida suuri uudismaamassiive ja 1953. aastal anda igale kolhoosnikule normipäeva kohta 2,5 kg kartuleid, 2 kg teravilja, 1 kg koresööta ja 7 rubla 20 kop. raha.

Meie kolhoosil on 4363-ha üldpindala juures künnimaad suhteliselt vähe, kõigest 1291 ha. Kogu ülejäänud maa on suurelt osalt kas soostunud, võsastunud või metsa all ja nõuab tõsist maaparendustööd. Seni oleme üles harinud ja kultuurrohumaade alla võtnud üle 200 ha uudismaad. Et aga kultuurrohumaade rajamine nõuab

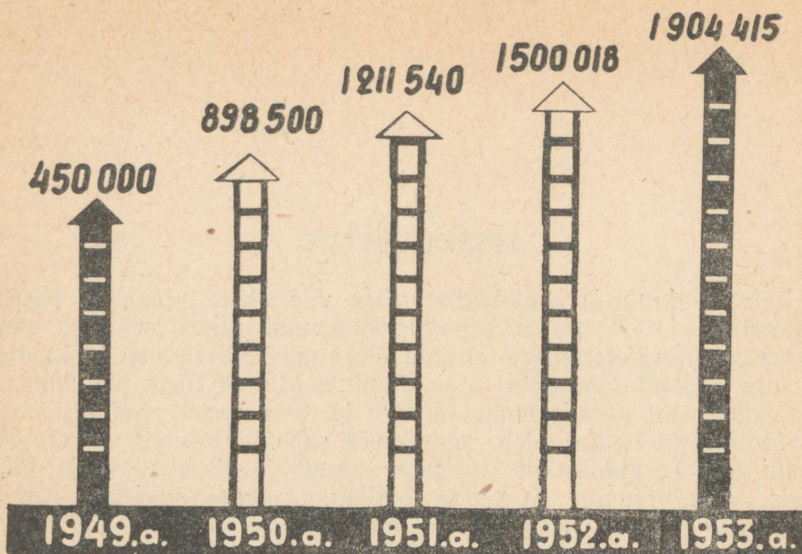

Diagramm 1

Vie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi rahaliste sissetulekute suurenemine aastatel 1949—1953 (rublades).

palju tööjõudu, aega ja kulu, siis panime erilist rõhku põldheina, samuti silo- ja haljassööda ning rühvelkultuuride põldudel kasvatamisele.

Põldudelt saadav sööt võimaldas meilt suhteliselt vähese lisatööga üsna ruttu loomade söötmist ja pidamist tunduvalt parandada ja karja suurendada. Selle tulemusena tõusis kolhoosi piimatoodang viimase kolme aastaga ligemale nelja kordseks. Juba 1952. aastal tootsime rohkem kui 1 miljon kg piima (1953. aastal saavutasime niisama suure toodangu kümne kuuga); 1949. aastal tootsid praeguseks Stalini-nimeliseks kolhoosiks liitunud väikekolhoosid ühtekokku ainult 282 000 kg piima.

Praegu on loomakasvatus kujunenud meil kõige suuremat tulu andvaks tootmisharuks, kust saame üle 90% kolhoosi kõigist rahalistest sissetulekutest. Ja seda just seetõttu, et pärast heinavälja-külvikordade sisseseadmist saame põldudelt suuri koresööda ja silomaterjali koguseid. Taliteraviljaeelsed kultuuridega kesad annavad meile praegu kuni 80% silomaterjali üldkogusest, samuti ka valdava osa karja suvisest lisaöödast. Taliteraviljadele järgnevatelt põldheinaväljadelt saame üle 11 000 ts väärtuslikku heina, s. o. 2 korda rohkem kui 1950. aastal.

Heinavälja-külvikordadele üleminek ja intensiivne söödakultuuride kasvatamine on meie põldude viljakusele avaldanud väga soodsat mõju. Eriti tunduvalt on suurenenud teraviljasaagid. Oleme

suuresaagilistele rühvelviljadele järgnevaitl suviniſupõldudelt ſaanud keskmiselt kuni 20 ts teri hektarilt. Oigesti haritud kultuuri-
dega kesadele järgnevad taliteraviljad on andnud meile 18—20-
tsentneriseid hektariſaake. Suuresaagilistele põldheinaväljadele
järgnevatelt kultuuridelt oleme ſaanud kuni 30% enamsaaki, võrrel-
des keskmise ja madalasaagilise põldheina järele külvatud kultuu-
ride ſaakidega.

Nagu eespool toodust nähtub, ſaavutasime heinavälja-külvikorda-
dele üleminekuga ſuhteliselt kiireſti häid tulemuſi ühtaegu kahe-
l rindel: karja ſöödavarud ſuurenesid ja põllukultuuride ſaagid tõu-
sid. Samal ajal oleme jõudumööda tegelnud ka uute rohumaade
rajamisega ja uute tootmiſhoonete ehitamisega. Niiviisi oleme
lounud ſoodsad tootmiſtingimused, miſ võimaldavad majandi iga-
kõlgset arenemiſt.

I. HEINAVÄLJA-KÜLVIKORDADE SÜSTEEM KINDLUSTAB MULLAVILJAKUSE JÄRJEKINDLA TÕUSU

Meil, Stalini-nimelisel kolhoosil, on ühismaid kokku 4364 ha, millest 3255 ha on arvatud tulundusmaaks. Künnimaid on 1291 ha, heinamaid 426 ha, karjamaid 1538 ha, metsa 675 ha, soomaid 280 ha. Ülejäänud maa on hoonete, õue-aiamaade, teede, tiikide, ojade, kraavide, põõsastike, liivikute jm. all. Enne kolhooside ühinemist toimus nende maade kasutamine süsteemitult. Mõnes väikekolhoosis oli püütud kultuure järjestada küll enam-vähem nii, nagu seda nõudsid agrotehnika reeglid, kuid kindla külvikorra puudumise tõttu esines maakasutuses tõsiseid vigu.

Meie peamine perspektiivne tootmisharu — loomakasvatus — eeskätt veise- ja seakasvatus, vajas aga rohkesti söötasid. See asjaolu tõstis teravalt üles mullaviljakuse tõstmise ja põldude intensiivsema kasutamise vajaduse, sest looduslikult rohumalt, mida meil oli küll palju, võis suuri söödakoguseid loota alles pärast põhjalikku maaparandust. Kolhoosi juhatuse ette kerkis juba 1951. aastal, kohe pärast väikekolhooside ühinemist, heinavälja-külvikordade projekti koostamise ja uutele külvikordadele ülemineku vajadus. See töö osutus küllaltki keerukaks ja nõudis majandi vajaduste ja olemasolevate tootmistingimuste mitmekordset ning põhjalikku kaalumist. Kuid see töö õigustas end. Külvikordade küsimuse otsustavaks lahendamise aitas meil otsustavalt tõsta põldude viljakust, toota ühisloomakasvatusele vajalikus koguses söötasid ja saavutada kollektiivmajandi arengus kiiret edu.

Külvikordade sisseseadmise projekti koostamine

Külvikordade sisseseadmise projekti koostamisel võtsime aluseks riikliku plaaniga määratud ülesanded ja nõuded, mida meile esitas ühismajandi väljaarendamise plaan. 1955. aasta lõpuks planeerisime järgmiste näitajate saavutamise: hobuseid 280, veiseid 700 (neist lehma 350), sigu 395 (neist emiseid 62), lambaid 225 ja kodulinde 1400. Piimatoodangu tahtsime 1955. aastaks tõsta 1 200 000 kg-ni, sealihatoodangu 30 000 kg-ni. Loomakasvatusest saadavaks tuluks planeerisime 1955. aastaks vähemalt 1,5 miljonit rubla, kolhoosi üldtuluks 2 miljonit rubla.

Tegelikult saavutasime selle kõik märksa kiiremini. Sigade,

veiste, lehmade, hobuste ja lammaste arvu ja sealihatoodangu osas ületasime 1955. aastaks ette nähtud ülesanded juba 1953. aastal. Samaks ajaks jõudsime ka piimatoodangu ja rahaliste tulude osas 1955. aastaks seatud ülesannetele väga lähedale. Seda seepärast, et 1951. aastal tootmise laiendamist planeerides arvestasime kohe välja, kui palju peame tootma söötasid, selleks et soovitud tulemusi saada. Selgus, et ühiskari vajab 1955. aastal vähemalt 20 000 ts põld- ja kultuurheina, 8000 ts suviviljapõhku, 18 000 ts silo, 10 000 ts söödajuurvilja, 13 000 ts kartulit, 8000 ts jõusööta ja 54 000 ts karjamaa- ning lisahaljassööta. Sellele lisaks arvestasime veel kolhoosnikute individuaalloomade tarviduse koresööda, karjamaasööda ja söödakartuli osas. Kõiki neid nõudeid silmas pidades asusimegi külvikordade koostamisel otsima niisugust kultuuride paigutust, mis võimaldaks mahutada vajalikud külvid ja ühtlasi annaks saakide tõstmiseks kõige soodsama järjestuse, et rahuldada majandi pidevalt kasvavaid nõudmisi, võimaldada kõigi põllutööde maksimaalset mehhaniseerimist, vähendada inimtööjõu kulutust, kindlustada kaubatoodangu suurenemist ja anda kolhoosnikutele järjest rohkem tasu normipäeva eest.

Üksikute kultuuride pindalad planeerisime järgnevalt: talirukist 147 ha, keskmise saagiga 20 ts ha-lt; talinisu 79 ha, keskmise saagiga 20 ts ha-lt; suvinisu 90 ha, keskmise saagiga 18 ts ha-lt; kaera 55 ha, keskmise saagiga 18 ts ha-lt; otra 143 ha, keskmise saagiga 22 ts ha-lt; segavilja 143 ha, keskmise saagiga 20 ts ha-lt; lina 6 ha, keskmise kiusaagiga 4,5 ts ha-lt; kartulit 116 ha, keskmise saagiga 160 ts ha-lt; söödajuurvilja ja söödakapsast 55 ha, keskmise saagiga 350 ts ha-lt; silokultuure (segatist ja edaspidi mesikat) 100 ha, keskmise saagiga 250 ts ha-lt; põldheina 312 ha, keskmise saagiga 50 ts ha-lt. Kõigeaks selleks kulus kokku 1300 ha külvipinda.

Külvikordade planeerimise ajal oli meil nagu praegugi viis brigaadi — kahes 21, ühes 30, ühes 25 ja ühes 23 täie töövoimega töötajat. Töö organiseerimise ja brigaadide tugevdamise huvides osutus otstarbekohaseks edaspidi üle minna kolmele brigaadile, nii et kolhoosi peamine põllumassiiv jääb kahe brigaadi, raudteega eraldatud kolhoosimaade osa ühes 173 ha põllumaaga aga kolmanda brigaadi teenindada. Neid eesmärke silmas pidades asusime 1951. a. kevadei kõigis brigaadides kohe üheksaväljalise heinavälja-külvikorra sisseviimisele ja valisime väljade asetuse nii, et praegustest laialipillatud küladest keskasulasse ümberasumisel saaks hõlpsasti üle minna kolmele brigaadi külvikorrale.

1953. aastal tuli kolhoosi maakorraldaja, kelle abiga asusime esialgselt kavandatud külvikordade variandi täpsustamisele. Novembris rajooni täitevkomitee kinnitas külvikordade põhistuse. Selle kohaselt on meil tulevikus kolm üheksaväljalist heinavälja-külvikorda kokku 1228 ha suurusel põllupindalal, üks seitsmeväljaline heinavälja-külvikord kokku 66,5 ha suurusel põllupindalal, 2 seitsmeväljalist farmilähedast külvikorda 82 ha suurusel pindalal

ja kaks seitsmევალjalist niidukarjamaa-külvikorda 487,83 ha suurusel pindalal. Kinnitatud külvikordade põhistuse kohaselt peab külvikordades künnimaade pindala tõusma 1957. aastaks seega 1376,57 ha-le. Järelikult tuleb meil eelseisvatel aastatel juurde harida veel 86 ha uut põllumaad; viljapuuai ja kolhoosiasula alla minevate põldude asemele tuleb meil juurde harida üle 100 ha uut põldu.

Kinnitatud külvikordade põhistus rajaneb üldjoontes juba sisseviimisel oleva üheksaväljalise külvikorra baasil. Üheksaväljaliste põllukülvikordade kultuuride järjestus ja paigutus on antud tabelis 1. Seitsmევალjalises külvikorras on välja keskmiseks suuruseks

Tabel 1

Stalini-nimelise kolhoosi üheksaväljaliste külvikordade kultuuride järjestus ja paigutus külvikorraväljadel

Kultuurid	I külvikord (välja keskm. suurus 72,48 ha)	II külvikord (välja keskm. suurus 44,75 ha)	III külvikord (välja keskm. suurus 19,28 ha)
1. Põldhein I	71,45	45,72	20,15
2. „ II	69,85	47,22	18,51
3. Talirukis + lina	47,03 + 22,75	28,51 + 17,0	8,67 + 11,0
4. Segavili	71,79	42,09	19,38
5. Kartul + söödajuurvili	64,37 + 13,0	34,15 + 7,5	17,33 + 1,5
6. Suvinisu + oder	45,0 + 31,69	23,0 + 22,92	11,0 + 9,49
7. Oder + kaer	45,0 + 25,05	23,0 + 22,56	11,0 + 7,44
8. Mustkesa, mesikakesa, vikikesa	77,9	43,58	18,36
9. Talinisu + talirukis põld- heina allakülviga	44,0 + 23,71	23,0 + 22,4	12,0 + 7,75

9,45 ha, kultuuride järjestuseks: 1.—2. põldhein, 3. lina, 4. rühvelviljad, 5. segavili, 6. mustkesa, 7. talirukis. Farmilähedastes külvikordades on keskmiseks välja suuruseks 5,7 ha, kultuuride järjestuseks: 1.—2. põldhein, 3. söödakapsas, 4. vikisegatis söödaks ja talirukki külv, 5. talirukis söödaks ja segatis söödaks, 6. söödajuurvili, 7. suvinisu põldheina allakülviga.

Tehtud muudatuste täienduste heaks küljeks tuleb lugeda haljaskonveicrisse kuuluvate farmilähedaste külvikordade planeerimist karjafarmide ümbrusse. Väärtuslikuks täienduseks esialgsele projektile kujunes ka söödabaasi laiendavate niidu- ja karjamaa-külvikordade planeerimine, mis annab meie senisele uudismaade kasutamisele hoopis kindlama suuna. Sellele lisaks on tööplaani võetud ka looduslike rohumaade pealtparandamine. Kuid kinnitatud agropõhistusel on ka tõsiseid puudusi. Kõigepealt — külvikordade arv on liiga suur. Väljad on seetõttu ülearu killustatud ja väikesed, eriti IV külvikorras. Niigi nõrku brigaade on raske tugevdada. Vastupidi — nad nõrgenevad tulevikus veelgi, sest farmilähedase külvikorra ja niidu-külvikordade sisseviimine nõuab varem või hiljem veel eraldi, ning puuviljaaianduse, kõõgiviljakasvatuse

areng aga ka iseseisvalt töötava aiandusbrigaadi loomist. See sunnib meid brigaadide koosseisu vähendama 15—18 täie töövõimega töötajani või siis allutama aianduse ja söodatootmise alati-seks põllundusbrigaadidele. Mõlemad variandid on aga ühte viisi halvad.

Kõigi nende puuduste põhjustajaks on halb kolhoosiasula väljaehitamise projekt. See valmistati 1952. a. talvel lühikese ajaga ja kinnitati, ilma et arhitekt ja rajooni täitevkomitee oleksid kolhoosi arenguperspektiividesse tõsiselt süvenenud. Selle projekti kohaselt tuleb meil kolhoosis keskasulale lisaks rajada veel 3 tootmiskeskust-brigaadiküla, sest kolhoosi keskasula on paigutatud äärmiselt ebasobivale kohale — naaberkolhoosi piirile. Rajooni maakorraldajad ja täitevkomitee töötajad otsustasid aga uued külvikorrad rajada just selle mittevastuvõetava kolhoosiasula väljaehitamise projekti alusele. Niiviisi tõi üks viga endaga kaasa teise. Ometi saab keskasulat hoopis soodsamale kohale paigutada ja seda tuleb varem või hiljem ka kindlasti teha. Ühes sellega kaob aga vajadus ka ühe brigaadiküla järele ja 66,5-hektarise pindalaga kääbus-külvikord osutub täiesti ülearuseks, selle võib ühe tervikväljana lülitada teise üheksaväljalisse külvikorda. Seda oleks saanud juba külvikordade põhistuse väljatöötamise ajal korraldada. Nüüd tuleb aga kolhoosiasula väljaehitamise projekti muutmisel ka kaks külvikorda uuesti välja töötada.

Külvikordade rakendamine

1953. aastal lõplikult kinnistatud üheksaväljaliste külvikordade tegelik rakendamine algas meil juba 1951. aasta kevadel.

Külvikorraväljade väljamõõtmisel märkisime kõigepealt plaanile väljade umbkaudsed piirid ja seejärel asusime seda jagamist täpsustama juba põllul. Põllumaal püüdsime väljad kujundada võimalikult nelinurksed või selle lähedased, et soodustada mehhaniseeritud maaharimisriistade ja agregaatide tööd, samuti hõlbustada ka brigadiiride tööd maatükkide väljamõõtmisel ja tööde arvestamisel. Ka püüdsime väljad suuruse järgi kujundada enam-vähem võrdseteks. Metsa, teede jt. looduslike tegurite tõttu tuli väljade kujus ja ka suuruses siiski mõningaid kõrvalekaldumisi teha. Ühe osa põldudest, mis asus teisel pool raudteed, jaotasime näiteks sama kultuuride järjestuse kohaselt omaette külvikorraks (vt. tabel 1 III külvikord).

Väljade rajamisel pidasime silmas, et transpordivahendeil oleks hõlbus teedelt väljadele pääseda. Samuti arvestasime uute elu- ja tootmishoonete edaspidist püstitamist kolhoosi keskuses ning köögi- ja puuviljaaia pindala laiendamist, nagu see on ette nähtud kolhoosi väljakujundamise perspektiivplaanis. Need alad jätsime esialgu lähimate külvikorraväljade külge. Tulevikus harime nende äralangevate osade katteks juurde uut põllumaad: nii ei põhjusta eri-

otstarbeks planeeritud pindade edaspidine väljalangemine põllu-massiivist looduses välja mõõdetud külvikorraväljade suuruse kōikumist.

Sisseseatavaile külvikordadele üleminekul hoidusime väljade mehaanilisest kokkuliitmisest. Iga välja juures võtsime arvesse, missugused kultuurid olid eelnevail aastail kasvanud sellesse välja liidetavatel põlluosadel. Samuti püüdsime kindlaks teha, millal see või teine väljaks liidetav põld sai viimati orgaanilist väetist. Nendele andmetele tuginedes külvasime esimesel (mitmel pool ka teisel ja kolmandal) üleminekuaastal paljudele väljaks liidetavaile põlluosadele üleminekukultuure, et vältida sama kultuuri järjestikku esinemist ja anda kaua väetamata olnud väljaosadele orgaanilist väetist. Kohati, kus vaja, jätsime põldheina ka kolmandaks kasutus-aastaks. Niiviisi mulla toitevõimet reguleerides ja parandades vältisime saagilanguse võimalused ja saavutasime soodsa ülemineku.

Kultuuridega kesa on kasulikum

Agrotehniliselt õigetele heinavälja-külvikordadele üleminek on märgatavalt soodustanud maade harimist ja tunduvalt aidanud kaasa saakide tõusuks. See asjaolu võimaldab esitada mõningaid tähelepanekuid uue külvikorra sisseviimisega saavutatud paremuste kohta.

Kõigepealt tahaks peatuda kesade kasutamisel. Hakkasime kolhoosi loomakasvatuse arendamise huvides juba esimestel kolhoosi-aastatel otsima võimalusi söödakultuuride toodangu suurendamiseks. Kõige edukamalt sai seda teha uute rohumaade rajamise ja põldheinakasvatuse laiendamise arvel. Uute rohumaade rajamine nõudis aga palju tööjõudu ja suuri rahalisi kulutusi. Ka põldheinakasvatuse laiendamine nõudis aega, samuti heinaseemneid, mille kasvatamine kolhoosi algaastail oli alles vähe arenenud. Karja sööt-mist oli aga vaja kohe otsustavalt parandada. Neil kaalutlustel alustasimegi silo- ja haljassöödakultuuride kasvatamist kesal.

Juba 1951. aastal viisime valdava osa kesapinnast haljasviki alla ja jätsime puhaskesaks ainult need põllutükid, mis olid tugevasti umbrohtunud. Mesikas oleks olnud muidugi märksa paremaks kesakultuuriks kui vikisegatis, kuid mesikat meil sel ajal veel pol-nud.

Et vikisegatisele ja sellele järgnevale taliteraviljale kindlustada paremaid kasvutingimusi, selleks alustame kesapõllu harimist iga aasta juba eelmisel sügisel, kohe pärast seda, kui vili on koris-tatud. Kõrrekoorimise, mis toimub 5—6 sm sügavuselt, püüame läbi viia aegsasti, võimalikult 7—8 päeva jooksul pärast viljalõikust. Sel ajal on ilmad veel soojad ja umbrohuseemned lähevad jõudsalt kas-vama. Järgnevalt, niipea kui kooritud põld on lõõnud haljendama, künname põllu üles ja süvendame künnikihti 20—22 sm sügavuseni, olenevalt sellest, kuidas lähtekivim võimaldab.

Meie tähelepanekute kohaselt on orgaanilise väetise andmise aeg üheks olulisemaks teguriks, millest suuresti sõltub segatise ja samuti ka sellele järgneva taliteravilja saagi suurus. 1951. aastal andsime segatisekesale kevadise kultiveerimise alla enne külvi iga hektari kohta 100 kg kaalisoola ja 200 kg superfosfaati, sõnnikuväetise andsime aga pärast heinamassi koristamist. See moodus osutus mitmeti ebapraktiliseks. Sõnnikuvedu ja sellele järgnevad sügiskülvi ettevalmistused kuhjusid sügisel väga töörohkele viljakoristusperioodile ja selle all kannatas nii kesa harimine kui ka viljakoristamine. Taliteraviljakülvid hilinesid.

Hoopis paremini läks samal aastal töö viendas brigaadis 19-hektarilisel põlluosal, mis kevadel, aprillis, sai künni alla 30 tonni sõnnikut hektari kohta. Sellele põllule andsime kohe pärast vikisegatise haljasmassi koristamist 100 kg kaaliumkloriidi ja 200 kg superfosfaati hektarile. Järgnevalt künti põld viivitamatult üles ja äestati tasaseks. Külvi tegime nagu puhaskesalgi augustikuu viimasel dekaadil. Teistel segatisekesadel käis aga samal ajal alles maaharimine ja sõnnikuvedu ning talviljakülv hilines.

Neid tähelepanekuid arvestades anname nüüd, kus võimalik, kultuuridega kesadele sõnniku juba sügiskünni alla, suuremalt jaolt teeme aga seda siiski kevadel. Sõnniku veame talvel kesapõllule patareidesse. See võimaldab töömahuka veo nihutada ajanapilt süveperioodilt talveperioodile, ühtlasi muutub selle tagajärjel sügisuvise kesaharimise aegne tööpinge tunduvalt väiksemaks. Niiviisi saame kesaharimise ja sügiskülvid lõpetada õigeaegselt. Samuti oleme suutnud õigeaegselt koristada teraviljad ning sellega suuresti vältida viljakoristamise viibimisest tingitud terakadusid. Peale selle tõstis sõnniku segatise alla andmine ka haljasmassi saaki. Kui 1951. aastal andsid sõnnikuta segatisekesad, mis said kevadel mineraalväetist, 30 ts kuiva heina igalt hektarilt, sest suvi oli kuiv ja mineraalväetised ei pääsenud mõjule, siis sõnnikut saanud segatisekesa andis igalt hektarilt üle 35 ts kuiva heina. Ka järgneva aasta taliteravilja saagile mõjusid sõnniku segatise alla andmine ja sügisene mineraalväetise andmine hästi. Koristasime sellelt põlluosalt keskmise saagina 19,4 ts rukist igalt hektarilt. Puhaskesana peetud põlluosad, mis said niisama suure sõnniku- ja mineraalväetise koguse kui segatisekesad ja olid külvatud ühel ajal kevadel sõnnikut saanud segatisekesale järgneva rukkiga, andsid niisama suure rukkisaagi. Pärast haljasmassi koristamist sõnnikut saanud kesad andsid aga igalt hektarilt 4—7 ts teri vähem, olenevalt sellest, kui võrd hilines külv ja halvenes maaharimine.

Kultuuridega kesa osutus ökonoomse majandamise seisukohalt väga tulusaks ja võimaldab sobiva kultuuride valiku ja sobiva agrotehnika puhul saada ka järgnevalt taliteraviljaväljadelt häid saake. Nagu meie 1951.—1953. aasta saagiandmed näitavad, saime võrdsete väetisekoguste ja üheaegse külviaja korral kultuuridega kesa igalt hektarilt üle 19 ts teri ja 35 ts kuiva heina kesa-aastal, puhaskesale järgnenud taliteraviljalt ka samuti üle 19 ts

teri, kuid kesa-aastal mitte midagi. Peale selle oli haljaskultuuridega kesa ka suvise niigi suure töömahu reguleerimise seisukohalt kasulik. Meie tootmistingimustes räägib see veenvalt kultuuridega kesa kasuks ja näitab, et on võimalik ära hoida kultuuridega kesale külvatud taliteravilja saagi langust, mida mõned võib-olla kardavad.

Meie tähelepanekud on näidanud, et haljaskultuuridele järgneva taliteravilja saak on kultuurideta kesal kasvava taliteraviljasaagist väiksem ainult õhukestel muldadel ja ka sel juhul, kui kultuuridega kesa ülesharimine jääb hiljaks ja haljaskultuuri segus esineb vähe liblikõielisi. Niisugused segud on aga halvad ka veel selle poolest, et nad annavad vähem väärtusliku ja väiksema silomassi saagi. Õigeaegselt üles haritud segatisekesadelt, kus kõrreliste kõrval on vähemalt 70% viki ja peluski segu, oleme saanud alati kultuurideta kesaga võrdseid taliteravilja saake, sest segus hulgaliselt esinevad liblikõielised jätavad mulda suure hulga nende poolt kasvuajal omastatud lämmastikku. Ka on niisugusest segust saadud silomaterjali kogus suurem ja väärtuslikum.

Kultuuridega kesale järgneva taliteravilja saak on vähenenud ka sel juhul, kui põllud on olnud tugevasti umbrohtunud ja puhas-kesa oleks seetõttu olnud vältimatult vajalik. Samuti avaldab järgmise aasta taliteraviljade saagile suurt mõju silokultuuride külvi ja koristamise aeg. Kogemused on näidanud, et varakult (aprilli lõpul ja mai algul) külvatud haljasvikikultuurid kasvavad jõulisemalt, annavad suurema koguse silomassi ja ühtlasi ka suurema koguse juurte näol mulda jäävat orgaanilist ainet, mille arvel järgnev taliteravili saab paremini toituda. Hilinenud külvide puhul kannatab segus olev kaer roostehaiguste all ja mass jääb väiksemaks. Ka vabaneb siis kesapind hilja. Selle tõttu maaharimine hilineb ja jääb puudulikuks, ka hilineb taliteravilja külv ja loomulikult kannatab ka järgneva aasta saak, mis tõepoolest väheneb kuni 20% ja enamgi, kui võrrelda õigeaegselt külvatud ja õigesti viljeldatud puhas- ja kultuuridega kesaga.

See näitab, et sobiva agrotehnika korral võib külvikorra kesaväljal julgesti kasvatada silokultuure, ilma et see taliteravilja kasvatamist häiriks.

Kui me algul osa vikisegatisest tegime heinaks, siis nüüd kasvatame vikisegatist kesal ainult silo- ja haljassööda kultuurina. Niiviisi vabaneb kultuuridega kesa rutem künniks, sest ilmastik ei sega koristamist, pealegi on silo väärtuslikum sööt kui hein. Kultuuridega kesalt kogutava haljasmassisaagid on tõusnud meil kuni 250 ts hektarilt. 1953. aastal kogutud silo- ja haljassööda kultuuride saak ületab 1950. aasta saagi ligemale 2,5 kordselt.

Viimastel aastatel oleme mõningat osa kesapinnast kasutanud ka kartuli kasvatamiseks. Nii valisime näiteks 1953. aastal kartuli kasvatamiseks 5,3 ha kesapõldu, kus eelmisel sügisel viisime läbi umbrohu hävitamiseks kõrrekoorimise ja sügavkünni. Hea varajase kartuli seemne puudumise tõttu panime põllule, mis oli saanud

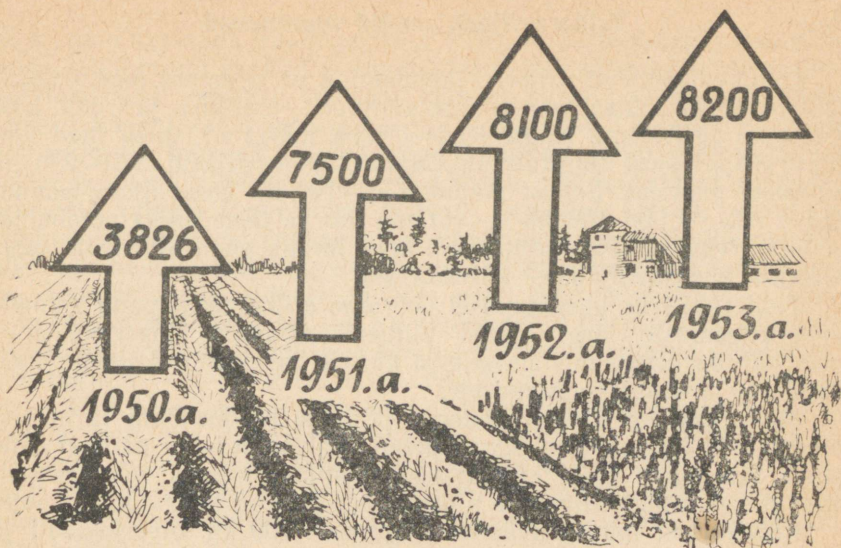

Diagramm 2

Viie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi silokultuuride toodangu tõus aastatel 1950—1953 (tsentnerites).

30 tonni sõnnikut hektari kohta, mai esimestel päevadel maha sordi-kartuli *ostbote*. Koristamisel 15.—20. augusti vahel andis see põld meile keskmise saagina 188 ts kartulit igalt hektarilt. Kasvuaegne harimine aitas umbrohtusid hävitada ja kindlustas kartulile jõudsa arenemise. Kolhoos tasus varajase kartuliga kogu oma riikliku kartulimüügi kohustuse, kusjuures iga kg varajast kartulit kattis normi kahekordselt, peale selle saime müügist veel head rahalist sissetulekut.

Kõiki neid kogemusi arvestades loeme kultuuridega kesa põllumajanduslikust seisukohast kõige otstarbekohasemaks kesatüübiks keskmiste ja sügavamate muldadega kolhooside jaoks. Kõige paremaks kesakultuuriks on muidugi mesikas, mis tugevasti parandab mulla omadusi ja annab nii silomassi kui ka haljasväetist, kuid selle kultuuri sisseviimise esimene katse lõppes meil ebaõnnestumisega. Kogemuste puudusel jäi mesikaseeme nitragiiniga idutamata, ka koristasime kattevilja liiga madalalt; kõige selle tõttu hävis 1952. aasta kevadel külvatud kultuur 1953. aasta kevadeks täielikult. See aga meid siiski ei heiduta. Tehtud vigadest õppust võttes katsetame mesikaga uuesti, sest mesikakesa võimaldab säästa iga hektari kohta üle 240 kg segaviljaseemet. Ka jääb ära kogu kesa-pinna kevadine harimine ja kėsale antava sõnniku saab ära kasutada kõõgiljajade ja rühvelkultuuride väetamiseks.

Taliteraviljade saigid suurenevad

Heinavälja-külvikordade rakendamine on aidanud meil edukalt lahendada ka tähtsamate toiduteraviljade — talinisu ja -rukki kasvatamise probleemi. Nagu eespool juba märgitud, tuleb meil kolhoosi vajadustest tingitult kasvatada taliteraviljasid 220—230 ha suurusel pindalal. Sellest mahub 130—140 ha kesaväljale; puudu jääva osa — 90—100 ha — võtame juurde teise aasta põldheinast. Niiviisi võtab taliteravili koos linaga enda alla kaks välja kolhoosi üheksaväljalisest külvikorrast.

Taliteraviljade kasvatamisel pöörame erilist tähelepanu kolmele meie kogemuste järgi olulist tähtsust omavale tööperioodile — maa külviks ettevalmistamisele ja külvile, kevadisele külviste hooldamisele ja saagi koristamisele.

Maad külviks ette valmistades püüame korduskünni ja haljasing põldheinakesa üleskünni lõpetada vähemalt kolm nädalat enne külvit. Siis jõuab muld külviajaks korralikult vajuda, võrsumisõlmed jäävad küllalt sügavale ning taimed peavad talvele hästi vastu.

Külvieelsest mineraalväetise kogusest (200 kg superfosfaati ja 100 kg kaalisoola) oleme püüdnud poole anda künni ja teise poole külvieelse kultiveerimise alla. Niisugune väetise jaotamine on aidanud saavutada paremat talvekindlust. Kogu väetisenormi andmine künnikihi alla viiks mineraalväetised sügavamatesse künnikihtidesse, kus taimed selle järgmisel aastal küll hästi ära kasutavad, kuid külviaasta sügisel on talvekindlust suurendav fosforväetis noorte taimejuurtele kaua aega kättesaamatu. Kogu väetisenormi külvieelse kultiveerimise alla andmisel jääksid mineraalväetised seevastu pindmistesse kihtidesse, kus nad järgneval aastal, eriti just kuiva suve puhul, on taimedele halvasti kättesaadavad. Seepärast loeme kõige otstarbekohasemaks mineraalväetise kahekordset külvamist. See toob küll lisatööd, kuid kindlustab väetise ühtlasema jaotuse nii pindmistesse kui ka sügavamatesse mullakihtidesse.

Külvieelse kultiveerimise viime läbi külvit sügavuselt. Maa harime võimalikult tasaseks, et põllule ei jääks lohkusid, kuhu võib sügisel ja talviste suladega vett koguneda, mis jäätub ja kahjustab orast. Selleks ajaks puhastame ka kraavid, mis hiljem aitavad vesivagudesse kogunevat vett ära tõmmata ja vähendavad seega oraste kahjustamise ohtu.

Külviks kasutame kõige parema viljakusega seemnepõldudel kasvatatud sordivilju — *sangaste* rukist ja *luunja* nisu. Püüame külvata võimalikult üleminevas taliteravilja seemnefondis säilitatud eelmise aasta seemnega. Niiviisi ei saa jooksva aasta ilmastikust tingitud lõikuse valmimise ning saagi koristamise hilinemine meil kunagi külvit ega seemne külvieelset töötlemist ja puhtimist takistada.

Tavaliselt külvame 4—5 sm sügavusele — rukist 200 kg, nisu 200—210 kg hektarile, kehvema mullastikuga põldudele aga isegi pisut rohkem. On avaldatud arvamust, et tugevdatud külvinormi

on kohane kasutada ainult parema viljakusega muldadel, sest nõrgema viljakusega mullad ei kindlustavat taimedele küllaldasel hulgal toitaineid, mistõttu tihedam külv ei õigustavat ennast. Meie senised kogemused kõnelevad siiski vastupidist. Tähelepanekud on näidanud, et tugevama viljakusega muldade puhul pole vajadust rukist ja nisu üle 200 kg hektarile külvata, sest parematel muldadel arenevad taimed tugevamad, peavad paremini talvele vastu ja annavad hoogsa võrsumisega hea tihedusega vilja. Madalama viljakusega muldadel jääb aga viljaseis niisama suure külvinormi juures hõredaks — järelikult on vaja pisut rohkem külvata. Oleme seda teinud ja saanud sel teel ka niinimetatud nõrgema viljakusega muldadel ilusa viljatiheduse ja hea saagi. Seni kasutatud miinimumkülvinormid — 180 kg rukist ja 190 kg nisu hektarile — on aga meie tähelepanekute kohaselt ilmselt liiga väikesed viljakatele muldadele, eriti aga vähema viljakusega muldadele. Lisatud 20 kg (vähemviljakatel muldadel 30 kg) seemet annab meile igalt hektarilt iga lisatud 10 kg kohta vähemalt tsentneri enamsaaki. See tulemus kõneleb ise küllalt selgesti, missuguse normiga on kasulik külvata.

Järgneval varakevadel algab taliteraviljade hooldamine põllulohkudesse kogunevate lumevete ärajuhtimisega. Suurematele lumehangedele oleme ka tuhka ja turbapuru külvanud, kuid ebasoodsate talvede tõttu on talvekahjustused sellele vaatamata viimastel aastatel olnud võrdlemisi suured, eriti rukki osas. See on sundinud meid otsima abinõusid, et talvekahjustuste tagajärjel ähvardavat saagi langust vältida.

Arvestades säilinud oraste seisukorda, oleme kevadel, niipea kui maa on täiesti sula ja oras alustab elutegevust, andnud igale hektarile 70—100 kg lämmastikväetist, pöörates erilist tähelepanu eeskätt rohkemkahjustatud aladele, mis saavad väetist kahel korral. Kevadine lämmastikväetis ja sellele järgnev orase äestamine, mis toimub pärast põldheinaseemne külvi, on nõrkadel taimedel aidanud kiiresti kosuda, ergutanud neid hoogsale võrsumisele ja kindlustanud küllaltki hea tihedusega viljaseisu ning ka korraliku saagi. Nendele põldudele, mis talve alt tulevad välja tugevatena ja tihedatena, oleme lämmastikväetist andnud vähem ja veidi hiljem, kui võrsumine on juba lõppenud. Sel ajal antud lämmastikväetis ei suurenda enam tihedust, vaid mõjutab tugevasti kõrre kasvu ja pea pikkust. Õiget pealtväetamise aega tabades saime V brigaadis näiteks 3,4 ha suuruselt põlluosalts iga hektari kohta 24 ts kuivatatud ja sorteeritud rukist. Põllu ülejäänud osa, mis sai varakult suure lämmastikväetise normi, läks aga võrsudes liiga tihedaks, nii et väljaveninud nõrk kõrs põhjustas lamandumist. See põlluosa andis igalt hektarilt 22,6 ts teri.

Neil põldudel, kus talvekahjustus on niivõrd suur, et kõigi abinõude rakendamisest hoolimata pole väljavaateid vähemalt 10 ts suuruse terasaagi saamiseks igalt hektarilt, me vähese säilinud orase päästmiseks lämmastikväetist ei hakka raiskama. Kogemused

on näidanud, et niisugusel juhul on kasulikum põld täiesti mustaks kultiveerida ja külvata sinna suvinisu, sest hõre taliteraviljapõld kujuneb tugevale väetamisele ja hoolitsemisele vaatamata nagu iga väikesesaagilinegi põld peamiselt ainult ümbrohtude kasvulavaks. Saadud mõnentsentnerine saak annab küll seemne tagasi, kuid ei tasu maaharimiseks kulutatud töövaeva ega õigusta põllupinna kinnihoidmist. Kultiveerimisega ja uue külviga lisatud seemnekogus võimaldab aga samalt põllult saada väga hea suvinisusaagi. Nii kogusime 1953. aasta kevadel üles kultiveeritud tugeva talvekahjustusega rukkipõllult sügisel keskmiselt 20 ts suvinisu igalt hektarilt. Uus külv tasus seega teistkordse töövaeva täielikult.

Tähtsaks perioodiks suurte taliteravilja saakide kindlustamisel on valminud vilja koristamine. Sel perioodil ruttame, et koristamisega õigeaegselt lõpule jõuda, sest üliküps rukis variseb väga tugevasti, nisu aga läheb vihmaste ilmade puhul peades kergesti kasvama. Seepärast alustame koristamist kohe koldküpsuse lõpul, kasutades üheaegselt nii kombaini kui ka hobulõikusmasinaid. Lõikusmasinaga koristamisel paneme erilist rõhku sellele, et vihud ja hakid oleksid korralikult tehtud ja kaetud tugevate peavihkudega, mis on hästi peale asetatud. Pärast 5—6-päevast hakis kuivamist veame vilja esimesel võimalusel küünidesse varjualla ja alustame otsekohe masindamist.

Niiviisi töötades oleme saanud ka kõige halvematel aastatel taliteraviljad kadumata koristada ja kindlustanud, et parema maaharimisega saadud saagitõus kõrrel on kujunenud saagitõusuks ka salvedes. Saime isegi 1952. aastal kolhoosi keskmise saagina 14,6 ts rukist ja 14,7 ts talinisu igalt hektarilt. Parematel brigaadidel on keskmine talirukkisaak tõusnud 19,4 ts (V brigaad) ja keskmine talinisusaak 24,2 ts (IV brigaad) igalt ha-lt. Saakide tõusu ja külvipinna suurendamise tulemusena oli kolhoosil 1952. aastal toodetud talinisu kogus ligemale 2,5 korda suurem kui 1950. aastal toodetud talinisu üldkogus ja talirukki kogus 1,2 korda suurem kui 1950. aastal toodetud talirukki üldkogus.

Suuresaagiline põldhein tõstab mulla viljakust

Tootmisõuetele vastavate külvikordade kaudu omandas põldheinakasvatus meie kolhoosis erilist tähtsust. Juba 1951. aastal laiendasime põldheina külvipinda ja võtsime tarvitusele abinõud hektarisaakide suurendamiseks, et saada loomakasvatuse jaoks rohkem väärtuslikku sööta ja samal ajal parandada ka mulla struktuuri ning kindlustada viljakuse tõusu.

Põldheina külvipinna kiirema laiendamise eesmärgil, samuti ka uutele külvikordadele kiiremaks üleminekuks, külvasime paaril esimesel aastal põldheina ka suviteraviljade alla. Praegu külvame põldheina täielikult taliteraviljaväljale. Külvi alustame võimalikult vara, enne taliteraviljale antava pealtväetise külvi, sel ajal kui

põld hakkab alles sulama. Nii saavad madala temperatuuri juures idanevad heintaimed hakata juba aegsasti arenema ja suudavad suviste kuivade ajaks kujundada endale tugeva, põuale vastupidava juurestiku.

Külvinormina kasutame laialtkülvis 12—15 kg punast ristikut, kuni 5 kg roosat ristikut ja 5—7 kg timutit hektari kohta. Niisugune segu on meie oludes osutunud kõige vastupidavamaks ja ka saagirikkamaks. Üldiselt on meil põhimõtteks anda igale hektarile alati tugevam heinaseemne külvinorm, sest hein tuleb siis tihedam ja saak suurem.

Järgmiseks tähtsaks perioodiks, mis põldheinasaagi väljakujunemisele avaldab suurt mõju, on kattevilja koristamine. Erilist tähelepanu pöörame sellele, et kattevilja lõigataks kiiresti, õigeaegselt ja mitte liiga madalalt; nii saab noor heinataimestik hakata kiiresti arenema ning võrsuma. Viljahakid ja kombaini põhu veame ära esimesel võimalusel. Kiire koristamise ja masindamisega (või vähemalt küünidesse vedamisega) hoiame ära terakaod ja põhu riknemise, ühtlasi aga väldime ka ristikutaimede lämbumist hakkide all. Koristamisel alles jäänud pikemad kõrretüükad aitavad talvel, eriti lagedatel kohtadel, paremini koguda ja kinni hoida lund, kaitstes seega taimi paljaksjäämise ja külmade eest.

Noorel põldheinal laseme tavaliselt segamatult kasvada kuni talve tulekuni. Kui sügis on pikk ning soe ja taim kasvab väga lopsakalt, niidame taimepõllud üle oktoobrikuus, kui taimedel jõuab toitainete juurtesse koondamine lõpule, või kasutame sel ajal, kui maa on külmunud, kergelt karjatamist. Niiviisi jääb juurestik sõtkumata, tihe taimkate aga, mis võib takistada pinnase korralikku läbikülmumist, on eemaldatud.

Kevadel, kui lumesulamine on lõppenud, anname nii esimese kui teise aasta põldheinale pealtväetiseks 100 kg kaalisoola ja 200 kg superfosfaati hektarile. Selline kevadine väetamine on avaldanud ristiku kasvule silmapaistvalt ergutavat mõju ja on üheks kõige tõhusamaks võtteks suurte põldheinasaakide kindlustamisel. Väetise mõjul hakkavad taimed rutemini ja jõulisemalt arenema, peavad suviste kuivadele paremini vastu ja annavad pärast niitmist jõudsa ädalakasvu. Just kevadine väetamine oli selleks teguriks, mis meil 1951. aastal võimaldas korrapealt saada ligemale 2 korda rohkem põldheina kui 1950. aastal.

Põldheina niitmist alustame niipea, kui esimesed õienutid hakkavad puhkema. Lamanduvat põldheina hakkame niitma juba varem, sel ajal, kui hein hakkab lamanduma. Närtsinud heina kaarutame juba järgmisel päeval kokku ja tõstame redelitele, kus toimub lõplik kuivamine. Normaalses töökäigus kulub meil koristatava 260—270 ha suuruse põldheinapõllu niitmiseks ja rōukupanekuks tavaliselt 7—10 päeva. Selle ajaga on tavaliselt esimeses järjekorras koristatud väljadel hein küllalt kuiv, et seda sisse vedada. Soodsaid ilmu kasutades paiskame veole kõik jõud, pikemate vedude korral ka veoautod, sest kauaks põllule jäädes võib hein rōukudes

sadude käes rikneda. Ka põhjustavad kauaks põllule jäänud rõugud taimede hävimist ja selle tagajärjel tekkivaid tühikuid, mis vähendavad järgmise aasta saaki.

Septembris, kui ädal on juba tublisti kasvanud, karjatame ristikupõllud üle. Suurte heinasaakide saamise huvides oleks küll õigem seda mitte teha, õigem ja kasulikum oleks põldu mitte talata lasta ja ädalat sööta etteiniidetult, kuid me pole loomakasvatushoonete ehitamisega jõudnud veel selleni, et saaks juba septembris jätta karja lauta, käestsöötmisele. Karjatamiseks kuivemaid ilmu valides ja hobuste köietamisest hoidudes (need söövad ädala liialt paljaks ja nõrgestavad sellega taimi rohkem kui lehmad) oleme säilitanud ka teise aasta ristikul üle 40 ts ulatuvaid saake hektarilt. Üldiselt on meie keskmine põldheinasaak viimastel aastatel tõusnud 40—50 ts piirsesse, kusjuures paremad brigaadid on koristanud mõnelt põllult kuni 70 ts põldheina hektarilt.

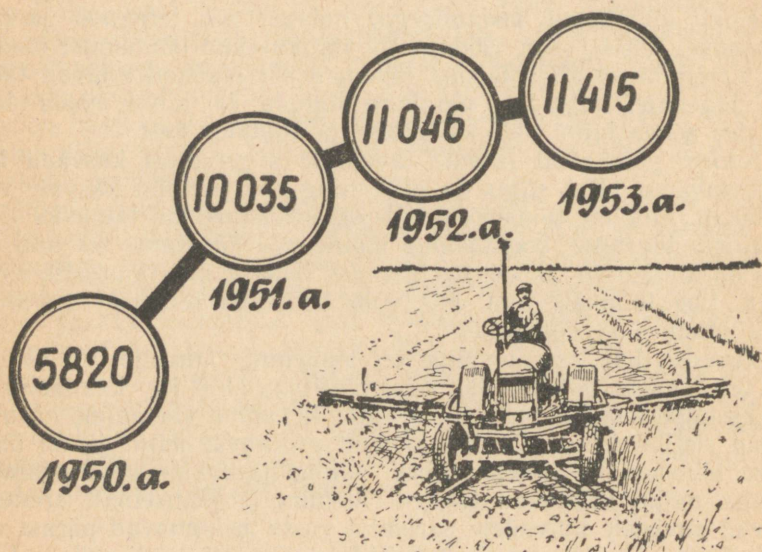

Diagramm 3

Viie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi põldheina saagi suurenemine aastatel 1950—1953 (tsentnerites).

Tugev ja võrdlemisi ühtlaselt kasvanud põldhein on aidanud meie mullastikku tunduvalt parandada ja viljakamaks muuta, sest põldhein jätab juurejätmetena mulda rohkesti orgaanilist ainet, mis ristiku juurtel pesitsevate mügarbakterite tõttu on pealegi väga lämmastikurikas. Põldheina mullaviljakust tõstev mõju on eriti selgesti ilmnenu põldheinale järgnevate kultuuride — taliteravilja- ja linasaakide tõusus.

Taliteravilja alla mineva põldheinavälja künname kohe pärast koristamist üles eelkoorijatega varustatud atradega. Künni alla anname hektari kohta poole tavalisest mineraalväetise normist — 100 kg superfosfaati ja 50 kg kaalisoola, teist sedajagu külvieelse kultiveerimise alla. Sellega viiakse pealmine, juurtega tugevasti läbi kasvanud muld koos osa mineraalväetisega sügavamatesse kihtidesse, kus juurtemass muutub tegusaks huumuseks, mis soodustab sõmeralise struktuuri taastamist. Lina alla mineva põldheinavälja künname samal viisil üles hilissügisel, pärast karjastamist.

Suuresaagilise põldheina järel külvatud taliteraviljaorased on meil üldiselt silma paistnud hea arenemise ja talvekindluse poolest, olgu see siis rukis kergematel paepealsetel rähkmuldadel või nisu raskematel savimuldadel. Nii tulid 1951. aasta sügisel üles küntud põldheinaväljale külvatud taliteraviljad 1952. a. kevadel talve alt välja tihedatena ning tugevatena, võrsumine toimus hoogsalt ja augusti teises dekaadis koristasime suuresaagilisele põldheinale järgnenud talinisupõldudelt keskmise saagina 24,16 ts nisu igalt hektarilt, seega ligemale 20% rohkem kui saime mustkesalt. Neilt põldudelt, kus eelmistel aastatel kasvas nõrk põldhein, saime 40% väiksema teraviljasaagi hektarilt.

Suuresaagilise põldheina viljakust tõstev mõju avaldus selgesti ka 1953. aastal samale põllule külvatud kultuuride juures. Nii andis 1951. aasta sügisel üles küntud põldheinale teise kultuurina (pärast taliteravilja) järgnev oder *maja* keskmiselt kuni 22 ts otri igalt hektarilt, väikesaagilise põldheina väljale teise kultuurina järgnenud oder andis aga samal ajal ainult 14 ts hektarilt. Neil põldudel, kus väljade massiivi viimisest tingitult esialgu põldheina veel pole olnud, olid odra- ja kaerasaagid 8—9 ts hektarilt.

Need tähelepanekud näitavad, et söötade tootmise laiendamise ja põlluviljakuse tõstmise õige tee peab minema ja lähebki intensiivselt kasvatatava põldheina kaudu. Saagirikas põldhein aitab meil kiiresti parandada mulla omadusi ja kindlustas sel viisil nõuetekohased eeldused suurte teraviljasaakide saamiseks. Ühtaegu sellega saavutasime ka karja söödavarude järsu suurenemise, mis võimaldas edukalt tõsta piimatoodangut ja saada loomakasvatusest suuri rahalisi sissetulekuid.

Hästi haritud rühvelviljadele järgnevad teraviljad annavad häid saake

Sissesetatava üheksaväljalise külvikorra kohaselt järgnevad meil segaviljale rühvelviljad — kartul, söödajuurviljad ja varematal aastatel ka suhkrupeet. Nüüd kasvatame tehnilise kultuurina lina.

Nagu teada, on rühvelkultuurid maa harimise ja väetamise suhtes üsna nõudlikud ja tasuvad nendele kulutatava suhteliselt

suure tööhulga hästi ainult siis, kui vajalikud hooldusvõtted viiakse läbi õigeaegselt ja nõuetekohaselt. Sellest lähtudes pööramegi rühvelviljade alla mineva põllu harimisele ja väetamisele erilist tähelepanu.

Üheks tähtsamaks eelduseks suurte rühvelviljasaakide (aga samuti ka teiste kultuuride) kindlustamisel on umbrohupuhtad põllud. Tuleb märkida, et põllu umbrohtumise tagajärjel langeb kartuli- ja juurviljasaak märksa rohkem kui teraviljadel. Seejärel käib meil kõigil külvikorraväljadel lakkamatu võitlus umbrohtude hävitamiseks, eriti hoolikalt teeme seda aga rühvelviljade väljal.

Umbrohtude hävitamiseks oleme rakendanud nelja suure mõjuga agrotehnilist võtet, mille järjekindel kasutamine on võimaldanud edukalt umbrohtusid põldudel kaotada. Need on 1) kevadine oraste äestamine teraviljadel, 2) sügisene kõrrekoorimine, 3) sügav sügiskünd, 4) suurte saakide — eriti tugevakasvulise, umbrohtudega edukalt võistleva põldheina ja teravilja kasvatamine.

Õigeaegselt läbi viidud oraste äestamine ja kõrrekoorimise tulemusel on umbrohud, eriti seemneumbrohud, meie põldudel tunduvalt vähenenud. Seega on rühvelkultuuride edukaks kasvatamiseks loodud esimene vajalik eeltingimus. Kuid rühvelkultuurid vajavad ka sügavalt haritud ja hästi väetatud maad. Selle nõude täitmiseks rakendame sügisest sügavkünni ja orgaanilise väetise andmist kogu rühvelviljade külvipinna ulatuses.

Künnikihti süvendame külvikorra kestel kahel korral — esiteks taliteraviljade alla mineval haljas- ja puhaskesaväljal kuni 22 sm ja teistkordselt rühvelkultuuride alla mineva teraviljakorre üleskünnil kuni 25 sm sügavuselt, sõltuvalt muidugi sellest, kuidas mulla lähtekivim seda võimaldab. Nagu tähelepanekud on näidanud, piisab külvikorra kestel kahest sügavast sügisest maaharimisest täielikult, et kindlustada kõigile kultuuridele nõuetekohased kasvu-tingimused, sest sügavkünni järelmõju avaldub veel 3—4 aastat pärast sügavkünni. Nii oleme saanud näiteks neljandas ja viiendas brigaadis põlluosadelt, mis 1950. aasta sügisel ette valmistati rühvelviljade külviks, ka 1952. ja 1953. aastal 10—25% suuremaid saake kui esimeses ja teises brigaadis madalamalt küntud põldudel, mis esialgselt olid planeeritud teistele kultuuridele, kuid 1951. aastal tuli viia siiski rühvelviljade alla.

Kooritud ja seejärel sügisel sügavalt üles küntud rühvelkultuuride põllule anname kevadel varakult kuni 30 tonni patareidesse veetud turbaga segatud sõnnikut hektarile. Sõnniku künname sisse samal päeval. Kui mõnel põllul või põlluosal esineb umbrohtumise ohtu, siis oleme sõnniku andmise niikauaks edasi lükanud, kui põld on ohakate hävitamiseks hanijalg-kultivaatoriga või orasheina väljahaarimiseks vedru-kultivaatoriga läbi töötatud. Neil põlluosadel oleme püüdnud sõnniku võimalikult alati vagudesse anda, et hilja mulda viidud sõnniku mõju oleks suurem.

Seemnematerjalina kasutame juba mitmendat aastat heade

maitse- ja kasvuomadustega sordikartulit *ostbote*, mis peab hästi vastu haigustele ja korraliku harimise juures on andnud meil tunduvalt (kuni 26%) suuremaid mugulasaake kui *majestik*, *kungla* või vanad segasordid. Enamik *ostbote* mugulaid areneb hea väetamise ja harimise puhul väga suureks (isegi kuni 400—500 g). Väiksemaid mugulaid, mida kaaluliselt esineb tavaliselt kuni 15%, on seetõttu kerge välja sorteerida söödaks.

Mahapandav seeme on meil haigustevaba, kasvatatud parematel põlluosadel ja säilitatud eri kuhjades. Keskmise suurusega, 60—80 g raskusi mugulaid paneme maha keskmiselt 35 ts hektarile, kusjuures püüame lõpetada selle töö hiljemalt maikuu teise dekaadi jooksul. Kolhoosides on levinud tavaliselt arvamine, et kartuli mahapanekuga on aega, et seda jõuab teha pärast suviteravilja külvi lõpetamist. Meie kogemused näitavad, et kartuli mahapanek on siiski niisama kiireloomuline kui teisedki kevadkülvitööd. Nii andis 1953. aastal mai algul maha pandud kartul *ostbote* juba 20. augustiks kuni 190 tsentnerit 200 g raskusi mugulaid hektarilt. Kaks nädalat hiljem maha pandud sama sordi kartul andis aga koristamisel 25. septembri — 10. oktoobri vahel 140—170 ts, s. o. 20—50 ts mugulaid iga hektari kohta vähem.

Ei öelda asjatult, et kevadine päev võrdub sügisese nädalaga. Nagu teada, esineb meie oludes augustis tavaliselt alati uduseid ja niiskeid sademeterohkeid ilmu, mis soodustavad kartuli lehemädaniku levikut. Kuigi *ostbote* peab sellele haigusele paremini vastu kui mitmed teised sordid, pidurdab lehemädanik teataval määral ikkagi ka selle sordi arengut, assimilatsioon nõrgeneb ja mugulate kasv aeglustub. Varem maha pandud kartulil jääb seega rohkem soodsat kasvuaega. Ka on hiljem maha pandud kartul sageli liiga ära idanenud, seega nõrgestatud. Arenedes pealegi vähemsoodsais tingimustes, ta ei jõua ka pikale sügisele vaatamata varem maha pandud kartulile enam järele.

Vagude kinniajamisel katame seemnemugulad õhukese, 5—10 sm paksuse mullakorruga. Nädal hiljem, niipea kui mullas tulevad nähtavale valged umbrohuniidikesed, äestame vaod võrkäkkega üle. See on tõhusaks võtteks seemneumbrohtude hävitamisel, õhutab ning kobestab mulda, aitab säilitada niiskust, soodustab käärimist ja kiirendab kartuli idanemist ning ülestõusmist.

Kolm-neli päeva pärast äestamise lõpetamist ajame vaod läbi. Nädala pärast, olenevalt ilmastikust ja umbrohtude arenemisest, äestame uuesti. Kartuli ülestõusmise ja õitsemise vahel muldame kolmel korral. See takistab umbrohtude tekkimist ja ergutab mugulaid kandvate maa-aluste varte arenemist. Viimast korda muldame õiepungade tekkimise ajal, s. o. enne, kui pealsed kasvavad vagude kohal kokku. Kui põld on eelnevalt hästi hooldatud, äestamised ja vaheltharimised õigeaegselt läbi viidud, siis ei teki enam mingit vajadust umbrohu täiendavaks käsitsikitkumiseks, sest tugevasse kasvuhoogu jõudnud kartul lämmatab juba ise umbrohtusid ja võtab neilt idanemiseks ning arenemiseks vajalikud tingimused.

Kartuli koristame tavaliselt septembri teisel poolel, seejuures valime seemnepõldude koristamiseks alati paremad ilmad.

Eespooltoodud võtetekompleksi rakendamine on kindlustanud meil kartulitoodangu järjekindla tõusu. Brigaadide keskmised kartulisaagid on tõusnud kuni 200 ts hektarilt. Kolhoos tervikuna tootis 1953. aastal ligemale 1,6 korda rohkem kartulit kui 1950. aastal.

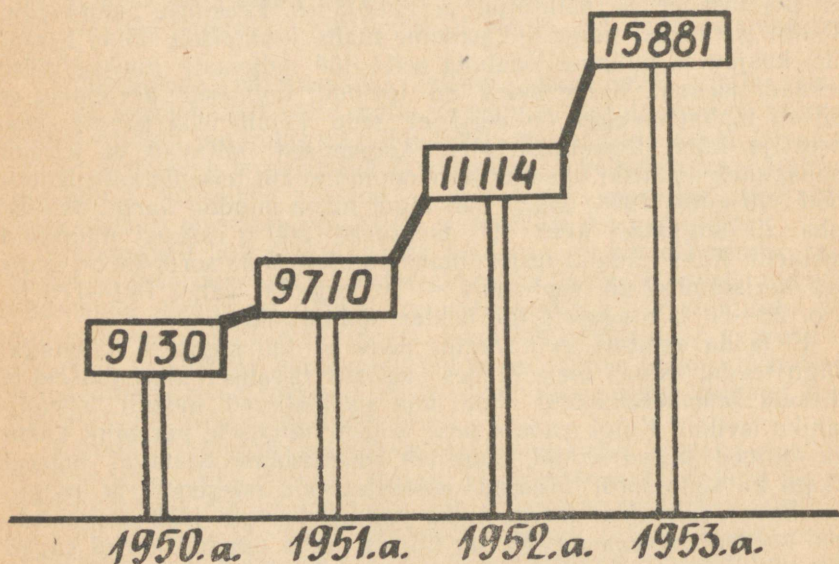

Diagramm 4

Viie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi kartulitoodangu tõus aastatel 1950—1953 (tsentnerites).

Kartulitoodangu järjekindel suurenemine on olnud üheks tähtsamaks teguriks, mis on aidanud kindlustada kolhoosi loomakasvatuse arengut ja võimaldanud eeskätt seakasvatusest saada suuri sissetulekuid. Kuid ka veiste söödaratsioonides on kartulil olnud tähtis koht. 1952/53. aasta kevadel said lehmad näiteks kuni 10 kg kartulit päevas ja käesoleval aastal eraldame veisekasvatusele üle 2000 ts kartuleid. Kui söödajuurviljade kasvatamine meil seni ajani on äpardunud, siis edukas kartulikasvatamine on aidanud alati mahlakate toorsöötade vajadust hästi katta. Ruutpesiti kasvatamisele üleminek ja sellega kaasnev vaheltharimise ulatuslik mehhaniseerimine võimaldavad meie kartulikasvatust edaspidi veelgi laiendada ning saake suurendada.

Rühvelkultuuride hoolikas harimine ja väetamine on avaldanud soodsat mõju ka järelkultuuride saakidele. Nii kogus brigadiir

A. Kenner 18 ha suuruselt põllult, kus 1950. aastal kasvanud kartul andis keskmiselt 200 ts mugulaid igalt hektarilt, 1951. aastal hektari kohta keskmiselt 27 ts otra ja 1952. aastal keskmiselt 17 ts kaera igalt hektarilt. 1951. aasta rühvelviljade maalt kogus sama brigaad 1952. aastal keskmiselt 18 ts suvinisu igalt hektarilt. See näitab, et rühvelkultuuride saakide tõstmiseks kulutatud hool ja väetised avaldavad head järelmõju veel mitme aasta jooksul.

Hea seeme on tähtsaks teguriks suurte saakide kindlustamisel

Nagu eespooltoodust nähtub, saavad meie põllud uue külvi-korra kohaselt keskmiselt iga 3 aasta tagant märkimisväärse koguse orgaanilist ainet, nimelt haljaskesale antava sõnniku, siis põldheinasöödi üleskänniga mulda viidava lämmastikurikka juurte-massi ja lõpuks rühvelviljadele antava sõnnikuväetise. See kõik loob taimedele nõuetekohased tingimused vajalike toitainete varude suurendamiseks mullas, millega suureneb järjekindlalt ka viljakus. Kuid kõigi eespooltoodud abinõude mõju jääks paratamatult pooli-kuks, kui kolhoosil puuduks hea täisväertuslik seeme külviks.

Seemnekasvatusele oleme juba esimestest kolhoosi asutamise aastatest alates pannud erilist rõhku, sest täisväertuslik sordiseeme suudab kliima- ja mullastikuolusid paremini ära kasutada, tasub hästi põllu harimise ja väetamise vaeva ja kindlustab maksimaalse saagi.

Juba 1949—1951. aastal muretsesime kolhoosile Riiklikust Sordiviljasalvest rajoonitud sordiseemned: suvinisu *diamant*, odra *maja*, kaera *agu* ja *koit*, rukki *sangaste* ja talinisu *luunja*. Need sordid osutusid märgatavalt viljakamaiks varemkasutatud kohalikest segasortidest. Heade omaduste poolest väärivad esiletõstmist eriti oder *maja* ja kaer *agu*, mis vastavad hästi meie mullastiku-oludele ja on tunduvalt kaasa aidanud meie teraviljatoodangu tõu-
sule.

Seemnepõldudeks valime eelmiste aastate tähelepanekute koha-selt kõige viljakamad väljaosad. Need eraldame kindlalt püsivate tähistega üldpõllust juba enne sügiseste mullaharimistööde algust. Neile põlluosadele suuname tööle brigaadide tublimad inimesed, kes kindlustavad kõigi tööde läbiviimise nõuetekohasel agrotehni-lisel tasemel.

Seemnepõllud külvame esmajärjekorras ja parimatel agrotehni-listel tähtaegadel kõige parema valikseemnega, kusjuures need põl-lud on külvielse kultiveerimise alla tingimata saanud ka mineraal-väetist. Järgnevalt pöörame juba tähelepanu umbrohutõrje võte-tele — äestamisele, kus vaja ka ohakate torkimisele, kitkumisele jne., et seemnepõld kujuneks täiesti umbrohupuhas. Rukki seemne-põldu tolmutame täiendavalt õitsemise ajal, et tõsta terasaaki ja saada võimalikult rohkem risttolmelnud teri, millest kasvavad märksa elujõulisemad ja saagirikkamad taimed.

Erilist tähtsust omistame sordipuhtuse säilitamisele. Selleks puhastame kasvuajal seemnepõldu liigi ja sordi järgi. Seemnepõldude saagi koristame, masindame ja salvestame eraldi ja esimeses järjekorras. Otsekohe vormistame ka kogu seemnefondide kohta nõutava dokumentatsiooni.

Seemnevilja hoiuks on meil valitud kõige paremad aidad. Suvel, kui salved on tühjad, remondime ja puhastame ruumid enne seemnete hoiulepanekut tolmust ning vana saagi jäätmetest. Sellele järgnevalt viime aegsasti läbi ka desinsekteerimise ja desinfektsiooni võimalike laokahjurite ja haigusidude hävitamiseks. Põrandad ja aitade esise raputame üle värskelt kustutatud lubjaga. Seinapraad ja lõhed palkides määrime kinni saviga, millesse on segatud DDT pulbrit. Kogutud prahi põletame. Kotid klopime, peseme kuumaga veega puhtaks ja kuivatame päikese käes. Kõige lõpuks pritsime laed ja seinad petrooleumist ja lubjalahusest valmistatud emulsiooniga või 10%-lise seebikivilahusega. Põrandate pritsimiseks oleme kasutanud 15%-list seebikivilahu. Söödatervilja jaoks määratud hoidlate põrandaid oleme pesnud tavaliselt kuumaga veega, milles on lahustatud pesusoodat. Niiviisi loome kuivatist tulnud vilja säilitamiseks soodsad tingimused. Seemnete külviväärtuse kontroll on meil nii sügisel pärast salvestamist kui ka kevadel enne külvi näidanud alati head idanevust, umbrohupuhust, nõuetele vastavat niiskusesisaldust ja laokahjurite puudumist.

Nende põhinõuete rakendamisega oleme kindlustanud oma kolhoosile igal aastal tarviliku koguse kõrgeväärtuslikku külviseemet koos ettenähtud seemnekindlustuse fondidega. Isegi 1952. aasta oma erakordselt halva ilmastikuga ei suutnud meie seemne kvaliteeti tunduvalt tagasi kiskuda. Aegsasti koristatud ja masindatud talinisu idanes meil üle 90%, suvinisu 94%, oder 92% ja kaer 95%. Kuid halb oli see, et suur osa sellest väärtuslikust viljast läks rajooni juhtivate töötajate ja varumisala töötajate ja samuti meie eneste lühinägelikkuse tõttu tarbeviljaks. Hiljem koristatud ja salvestatud seeme idanes aga halvemini ja oli märksa nõrgema elujõuga. Saime küll kõik 1953. aasta lõikuseks tehtavad külvid lõpetada õigeaegselt ja nõuetekohasesse külvikonditsiooni viidud seemnega, ilma et riigilt või naabritelt abi oleks tarvitsenud nõutada, kuid 1953. aasta teraviljasaagid langesid sellegipoolest järsult. Seemne kvaliteedi langusele seltsis 1952. a. sügisel ka maaharimise halvenemine ja see aitas saake omakorda veelgi vähendada.

Ometi võis 1953. aastal koguda häid teraviljasaake. Nii kogus meil esimene brigaad sügisel üles küntud ja esimeses järjekorras masindatud viljapartiist jäetud seemnega külvatud suvinisupõllult 1953. aastal keskmiselt 20,5 ts teri igalt hektarilt ja kevadel üles küntud ning sama seemnega külvatud suvinisupõllult, kus külv kevadisest maaharimisest tingitult toimus 2 nädalat hiljem, keskmiselt 16 ts teri igalt hektarilt. Nendesamade põldudega kõrvuti asusid teise brigaadi suvinisupõllud, mille mullaviljakus eelmiste aastate tähelepanekute kohaselt on I brigaadi põldude viljakusega

enam-vähem võrdne, osalt isegi parem. Kuid hiljem masindatud, nõrgemat elujõudu omavat seemet külvates sai teine brigaad, sellele vaatamata et seemet kulus igale hektarile kuni 20% rohkem, sügisel küntud põlluosalt keskmiselt 15,2 ts, kevadel küntud ja hiljem külvatud põlluosalt aga kõigest 7—8 ts teri igalt hektarilt.

See näitab selgesti, kui suur tähtsus on täisväärtuslikul sordi-seemnel ja sügisel maaharimisel. Eriti suurt mõju avaldab sügisene maaharimine siis, kui seeme on kvaliteedilt nõrgem ja väiksema elujõuga. Hilinenud kevadise maaharimise korral jääb niisugusest seemnest tärgranud taimede areng ebasoodsate ilmastikuolude puhul kergesti seisma. Valitsuse määrus seemnefondide salvestamise kohta, samuti NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus ja sellele järgnenud määrused juhivad väga õigesti tähelepanu vigadele ja puudustele, mis esinesid meie partei- ja nõukogude organite, traktorijaamade, varumisorganite ja kolhooside töös seemnevilja salvestamise ja sügisese maaharimise osas. Seemnevilja salvestamine on üldrahvaliku ülesehitustöö seisukohalt niisama suure riikliku tähtsusega ülesanne kui viljavaru-mine. Kui me seemneks kõige paremat materjali ei varu, ei saa saakide jõudsast tõusust juttugi olla; pealegi võime ilmastikuliselt ebasoodsatel aastatel sattuda raskesse olukorda. Neid õppetunde arvesse võttes omistasime 1953. aasta sügisel seemnevarumisele ja sügisesele mullaharimisele juba mitmekordselt suuremat hoolt ja tähelepanu kui varematal aastatel.

Niisama suurt tähelepanu kui teraviljaseemne kasvatamisele oleme viimasel ajal pühendanud ka põldheinaseemne kasvatami-sele, sest hea põldheinaseeme on karjakasvatuse arendamiseks ja põldude viljakuse tõstmiseks vajalike suurte põldheinasaakide kasvatamisel esimeseks eeltingimuseks.

Põldheina seemnepõlluks jätame tavaliselt teise, aga mõnel juhul ka kolmanda kasutusaasta põldheina, et saada seemet võimalikult pikema eluea ja suurema talvekindlusega taimedest. Üldiselt valime seemnepõldudeks ühtlase mullastikuga kuivemapoolsed ja umbrohupuhtad, kumalaste pesituspaikade lähedased põlluosad. Püüame need põllud kindlaks määrata juba enne kattevilja külvi, et maad paremini harida ja eriti fosforväetistega tugevamini väetada. Samuti külvame nendele põlluosadele eelmise aasta kõige parematelt seemnepõldudelt saadud seemne. Esimese kasutusaasta sügisel või teise kasutusaasta varakevadel anname neile põlluosa-dele rohkem fosforväetist — 100 kg kaalisoola ja kuni 300 kg superfosfaati hektarile, ja kui taimekasv kujuneb paraja tihedusega, valime sobivad kohad enne õitsemist lõplikult seemnevälja-deks. Neil põlluosadel rakendame vajaduse kohaselt umbrohutõr-jet, kontrollime, et ristikuvõrmi ei esineks, ja heinaniidu ajal praagime välja kõik kidurad, lamandunud jt. niisugused kohad, kust korralikku seemnesaaki pole loota. Need ettevalmistavad tööd on märgatavalt aidanud suurendada järgnevat seemnesaaki. Kuid mis veel olulisem — nende töödega oleme viimastel aastatel tunduvalt

tõstnud seemne ja sellest kasvava põldheina kvaliteeti. Umbrohutude esinemine on tublisti vähenenud, talvitumine paranenud ja heinakasv üldiselt lopsakamaks muutunud.

Ristiku õitsemise ajal me mesilasi tolmutamisele pole dresseerinud, kuid tähelepanekud näitavad, et ristikupõldudel esineb ka mesilaste lendlust, eriti neil põldudel, mis paiknevad kuivematel ja rohkem fosforväetisi saanud muldadel. Neil põldudel on õieputked nuttides pisut lühemad, ka on fosforväetise mõjul meemahla rohkem, mistõttu mesilased ilmuvad ristikupõllule omal algatusel. Seda tähelepanekut arvestades tahame tulevikus juba sihikindlalt hakata mesilasi ristiku seemnepõldudele suunama.

Seemnepõllu koristamisele asume niipea, kui valdaval enamikul nuttidest tupelehed on tumepruunid või pruunid. Sel ajal on seemned kõvad kuni vahaküpsed, järelvalmivad hästi ja annavad headanevuse. Ka pole timut selleks ajaks jõudnud veel varisema hakata.

Koristamise viime läbi viljaniitjaga, lõikame võimalikult kõrgemalt, et madalad umbrohud hulka ei satuks. Niidetud seemneheina paneme üles samal päeval. 10—12 päeva hiljem, niipea kui ilmastik lubab ja seeme on krõbekuiv, nii et nutid peksmisel hästi pudenevad, veame kuiva seemneheina kohe masindamisele. Selle tööga oleme kiirustanud just seepärast, et iga viivitus, mis seemneheina peksmisel aset leiab, toob kaasa vältimatu saagilanguse. 1953. aastal jäi meil II ja III brigaadis sadude tõttu seemneheina masindamine pooleli. Töö saime lõpule viia alles paar nädalat hiljem. Kuid selle aja jooksul olid saagikaod kujunenud üsna suureks. Kui me varem, kui masindamine toimus kõige soodsamal ajal, saime 200 kg seemet ha-lt, siis kolm nädalat hiljem tuli samalt põllult seemet välja ainult 60—70 kg ha kohta. Hiired, linnud, ristiku kahjurid, sajud — kõik olid võtnud oma osa. Järele oli jäänud kõigest kolmandik sellest, mida me varem saime. Oma parematelt põldudelt oleme tavaliselt saanud kuni 300 kg seemet hektariilt.

Meie seniste tähelepanekute kohaselt on heinaseemnekasvatuse kolhoosi majapidamise väljaarendamise seisukohalt suure tähtsusega tootmisharuks. Seepärast oleme seadnud endale ülesandeks toota kui mitte rohkem, siis vähemalt niipalju heinaseemet, et sellest piisaks kõigi oma majandis tarvilike põldheina- ja rohumaakülvide vajaduste rahuldamiseks. Meie nõrgaks kohaks oli seniajani mitmete tarvilike niidukõrreliste — aruheinte, nurmikate ja keraheina — seemnekasvatuse puudumine. Püüdsime seda puudust katta põldheina seemnesegude külvidega uudismaale, kuid tähelepanekud on näidanud, et sel viisil ei saa siiski luua kaua vastupidavaid saagirikkaid rohumaad. Juba 3.—4. kasutamisaastast alates hakkavad põldheinasegudega rajatud rohumaade saagid langema. Ka tallamise suhtes on niisugused rohumaad märksa tundlikumad kui püsivate niidu- ja karjamaakõrrelistega rajatud rohumaad. Seda arvestades oleme asunud nüüd ka kõrreliste heintaimede seemnekasvatuse sisseseadmisele.

II. SUURENDAME SÖÖTADE TOOTMIST

Looduslikke rohumaaid on meie kolhoosil, nagu juba märgitud, võrdlemisi rohkesti. Suurem osa neist on aga soostunud ja tugevasti võsastunud, mistõttu nad nõuavad suuri maaparandustöid. Ainult väikese osa endistest puisniitudest saab kultuurseisundisse viia ka pealtparandamise korras. Suure massiivi tõttu on looduslikud rohumaad suutnud siiski katta meie karja suvise söödatarviduse. Et me talvise sööda saame peamiselt põldudel, siis on loomakasvatus aasta ringi olnud söötadega enam-vähem rahuldavalt varustatud.

See on võimaldanud kariloomade arvu, nendelt saadavat toodangut ja sellest laekuvaid rahalisi tulusid kiiresti suurendada. Tulemused võiksid aga olla veel paremad. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses loomakasvatuse arendamise kohta peetakse vajalikuks, et kõik kolhoosid varuksid vähemalt 5—6 tonni silo lehma kohta. Seniajani oleme suutnud varuda ainult poole sellest kogusest. Samuti võiksid ja peaksid meie kultuur- ja põldheina kogused olema suuremad. Eriti suurt vajadust tunneme aga heade rohumaade järele — kõrgeväärtuslikud kultuurkarjamaad võimaldaksid suviseid piimatoodanguid senisest märgatavalt kõrgemale tõsta.

Kõike seda arvestades tegeleme juba mitmendat aastat kultuurrohumaade rajamisega. Juba 1950. aastal hakkasime vähetootlikke soostunud maid üles harima. 1951. aasta lõpuks oli meil kuivendatud ning üles küntud juba 200 ha madalsood ja ligemale sajale hektarile sellest oli külvatud ka heinaseeme. Järgnevalt oli meil plaani võetud igal aastal vähemalt 100—150 ha ülesharimine ja rohumaad alla viimine, kuid see kavatsus on jäänud paraku ellu viimata.

Üheks põhjuseks, miks meil rohumaade rajamine seisma jäi, oli niidu- ja karjamaakõrreliste heinaseemnete puudus. Timuti, roosa ja punase ristiku seguga rajatud külvid andsid esialgu küll rohkesti heina, kuid saagid hakkasid kiiresti langema. Sellest ülesaamiseks rajasime kiires korras kõrreliste heinaseemne kasvatuse, kuid väheste kogemuste tõttu see ettevõte meil mitmete liikide osas esialgu ebaõnnestus.

Rohumaade rajamist on suuresti pidurdanud ka maaparandustehnika ja mineraalväetiste vähesus. Kullamaa traktorijaam haris 1952. ja 1953. aastal uudismaad tunduvalt vähem kui meile vajalik. Kuid kõige halvem — mineraalväetiste nappuse tõttu oli meil raske isegi neid maid, mis traktorijaam üles haris, rohumaad alla viia. Anname põldudele niikuinii küllalt tagasihoidlikes kogustes mineraalväetisi. Põldheina hoopis ilma mineraalväetiseta jätta ei saanud, see oleks põhjustanud põldheinasaakide ja sellele järgnevate põllukultuuride saakide järsu languse. Kõik see muutis ulatuslikuma rohumaade rajamise raskeks.

Neid asjaolusid nähes hakkasime otsima söödatootmise küsimuse lahendamiseks niisuguseid vahendeid ja võimalusi, mille rakendamine sõltub kolhoosist endast. Oli küll tõenäoline, et tulevikus hak-

kame rohkem mineraalväetisi saama, samuti oli kindel, et traktori- jaama ja maaparandusjaama masinapark suureneb ja selle kasutamine muutub oskuslikumaks, kuid see ei õigustanud jääda käed rüpes ootama, kuni kitsaskohad lahenevad riikliku abi korras. Leidsime, et kolhoos võib söötade tootmise laiendamiseks ka oma jõuga palju korda saata, ja otsustasime seda teha.

Üheks soodsaks söötade tootmise laiendamise võimaluseks kujunes eespool põllunduse osas kirjeldatud söötade tootmine heina- välja-külvikordades. Võrreldes 1950. aastaga, laienes meil põldheina külvipindala 1953. aastaks kõigest 17%, kuid põldheina toodang suurenes samal ajal ligemale 2 kordseks. Kogutud silomaterjali hulk kasvas samal ajavahemikul 2,5-kordseks. Piimakarjale söödaks toodetud juurvilja ja kartuli hulk 3-kordseks.

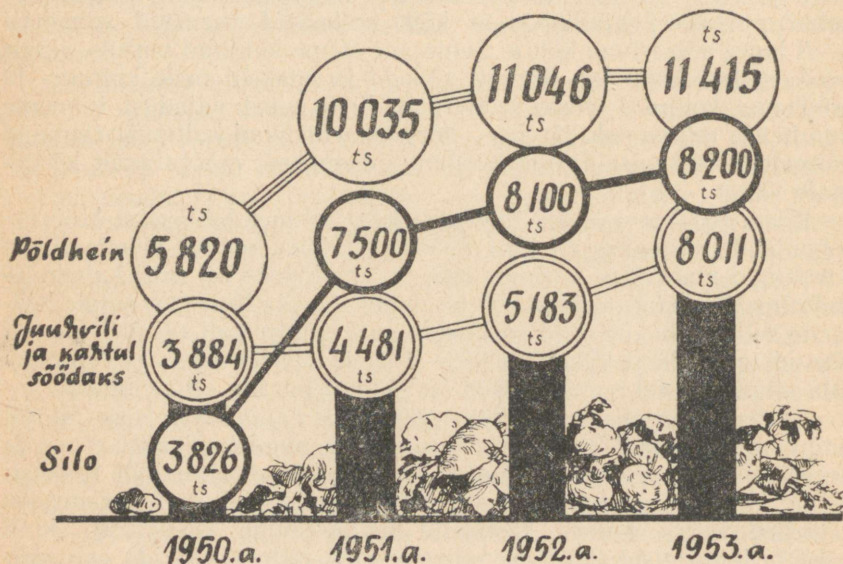

Diagramm 5

Viie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi poolt toodetud söötade koguse suurenemine aastatel 1950–1953 (tsentnerites).

Nagu andmed näitavad, võimaldas söötade põllu-külvikorras kasvatamine meil kiiresti suurendada söödavarusid ja sellega luua vajalikud eeltingimused kolhoosi loomade arvu kiireks suurendamiseks ning karja produktiivsuse tunduvalt tõusuks. Ühtaegu sellega, nagu eespool juba näidatud, tõusid märgatavalt ka teraviljade jt. põllukultuuride saagid ja tugevnes kogu kolhoosi majanduslik kandejõud. Sellest järeldus: meie vabariigi kolhoosidel ei tule sööda-

tootmise küsimuse lahendamisel näha uute rohumaaade rajamises kaugeltki ainust võimalust. Ühelgi kolhoosil ei tarvitse jääda paigale tammuma sellepärast, et mõnikümmend või isegi sada hektarit uudismaad on mõningail põhjustel jäänud esialgu üles harimata või siis pole suudetud vajalikul hulgal varuda mineraalväetisi või heinaseemet. Niipalju sööta, kuipalju vajavad meie kolhooside praegused karjad, et ligema paari kolme aastaga tõsta keskmine piimatoodang vähemalt 3000 kilogrammini igalt lehmalt, niipalju sööta võib enamasti iga kolhoos toota ka põldudel, ja seda tulebki teha, sest intensiivne söödakultuuride, eeskätt põldheina kasvatamine on ühtlasi ka mulla viljakust tõstva agrotehnilise kompleksi lahutamatuks osaks, järelikult võtteks, mis ühes söötade toodangu tõusuga kindlustab ka põllusaakide järsu tõusu.

Eespooltoodu ei tähenda muidugi kultuurrohumaaade rajamisest lahtiütlemist, vaid näitab ainult, et söötade kasvatamine põllul on esimeseks ja kõige kiiremini tulemusi andvaks etapiks söötade tootmise laiendamisel. Söödabaasi probleemile annab aga otsustava lahenduse alles heade kultuurkooplite ja -niitude süsteemi rajamine, sest põldudel toodetava sööda kogused jäävad suurenevale ja järjest paremat produktiivsust ilmutavale karjale varem või hiljem napiks. Põldudel kasvatatavate söödakultuuride suured saagid on ja peavad olema igale korrapäraselt arenenud majandile iseloomulikuks jooneks, ka siis, kui omatakse küllaldaselt hulgal häid kultuurrohumaid. Nõrkadel majanditel on aga sellest alustades kõige kergem jalule tõusta ja akumuleerida majandi edasiseks arenguks vajalikke ressursse. Kui praegusse Stalini-nimelisse kolhoosi ühinenud väikekolhoosidel 1950. aastal laekus kapitaalvahetusteks ainult mõnikümmend tuhat rubla, siis aasta hiljem, kui olime söötade tootmise suurendanud 1,5—2-kordseks, võisime eraldada selleks otstarbeks üle 180 000 rubla.

Majandi jõudsa arenemise tulemusena on meil käesolevaks ajaks tekkinud aga veel rida teisigi majandisiseseid reserve, mis võimaldavad söödabaasi edasist laiendamist kolhoosi omal jõul. Põldudelt saadud suured söödakogused võimaldavad meil praegu pidada ligemale 2 korda rohkem veiseid, lambaid ja sigu kui 1950. aastal, järelikult saame karjalt praegu ka vastavalt rohkem sõnnikut. Lisaks oleme varunud 1953/54. aasta talveks üle 4000 m³ alusturvast. Kõik see kindlustab meile 1954. aastaks 2—3 korda rohkem sõnnikut kui 1950. aastal.

Pole raske ette näha, missugused perspektiivid see fakt avab. Oletame, et traktorijaam ei rahulda uudismaa harimise osas meie vajadusi 1954. aastal veel sel määral nagu tarvilik, oletame, et ka mineraalväetisi ei saa me veel märgatavalt rohkem, — kuid põldudel kasvatatud söötade arvel suurenenud kari annab meile 1954. aastal niivõrd suure koguse turbaga rikastatud sõnnikut, et me saame

seda põldudele anda kuni 2 korda rohkem kui 1950. aastal. Niiviisi saame säästa mineraalväetisi sõnniku komposteerimiseks, et sellega asuda looduslike rohumaade pealtparandamisele. 1951. aastal, kui selgus, et uute rohumaade rajamine ei anna soovitud tulemusi nii kiiresti kui vaja, ähvardas meie karjakasvatuse arengut seisak, kuid nüüd on olukord tunduvalt parem. Põldheina ja silokultuuride hektarisaakide tõstmisega saame põldudel toodetavaid söötade koguseid edaspidi veelgi suurendada. Samal ajal kindlustavad aga partei ja valitsuse poolt põllumajanduse edasiarendamiseks rakendatud abinõud maaparandustehnika võimsuse suurenemise ja mineraalväetiste toodangu tunduva tõusu.

Neid võimalusi ette nähes võtsime 1953. aastal külvikordade põhistuse väljatöötamisel lähemate aastate tööplaani uue 488 ha suuruse niidu- ja karjamaa-külvikorra rajamise peamiselt võsastunud mineraalmaadele ja madaloo muldadele. Järgmiseks veel ulatuslikumaks tööetapiks kujuneb 1957-ndast aastast algav rohumaade rajamine turvasmuldadele. Meie eesmärgiks on jõuda selleni, et iga hektar meie kolhoosi kasutamiskõlblikust maast oleks viidud kultuurseisundisse ja annaks võimalikult suuremaid saake.

III. AIANDUS KIJUNEB TULUSAKS TOOTMISHARUKS

Aiandus on meil üheks nooremaks tootmisharuks. Juba 1950. aastal, kohe pärast väikekolhooside ühinemist, alustasime ettevalmistusi 20 ha suuruse viljapuu- ja marjaaia rajamiseks. 1952. aastal moodustasime aianduse arendamiseks iseseisva üli, see töötab Aleksander Lutsu juhtimisel. Tööloigu laienemisel kavatsime sellest lülist edaspidi kujundada iseseisva brigaadi.

Aia alla on valitud kolhoosi kõige viljakam sügavamullaline ja soodsa põhjavee seisuga maa, mille ümbritseme kaitseistandusega. Eelkultuuridena kasvatame aia alla võetaval maal ristikut, seejärel kartulit, siis sööda- ja köögivilju. Puuviljaaia alla mineva maa harimisel süvendame iga aasta künnikihti ja anname mulda tugevaid orgaanilise ja mineraalväetise koguseid — kuni 300 kg kaalisoola ja 1—1,5 tonni fosforiiti hektarile. Niisuguse harimise ja väetamisega loome puude ja põõsaste kohale istutamise ajaks kuni 40 sm sügavuselt läbi haritud kultuurmullakihi, mis on rikas toitainete varude poolest ja kindlustab hea kandevõimega viljapuude arenemise.

Esimestel aastatel viljapuu- ja marjaaeda rajama hakates polnud meil hästi ette valmistatud maad käepärast ja seepärast istutasime puud sügavalt üles küntud põldheinaväljale. Toitainete varude suurendamiseks panime istutusaukudesse kuni 0,3 m³ hästi kõdunenud kompostmulda, kuhu oli segatud iga augu kohta 2 kg fosforiiti ja 250 g kaalisoola. Reavahede mitmekordse harimisega hoidsime maa kuni kesksuveni umbrohupuhta, siis külvasime vihmaste ilmade tulekul mineraalväetised ja rukki haljassöödaks, mis sügisel ja järgneval kevadel andis meile rohkesti väärtuslikku haljassööta. Pärast

haljasrukki all olnud reavahede ülesharimist ja tugevate orgaaniliste ja mineraalväetiste koguste andmist (kuni 40 tonni hästi kõdunenud sõnnikut, 200 kg kaalisoola ja 400 kg superfosfaati ha-le) istutamise suveks reavahedesse ruutasetuses köögiviljakultuurid. Teravilju terade saamiseks me puuviljaaias vahekultuurina ei kasvata, sest need on noortele puudele vee ja toitainete suhtes võistlejateks, ka meelitavad nad puuviljaaedadesse hiiri.

Marjaaia rajasime sügavalt haritud ja hästi väetatud maale, kus varem oli kasvatatud köögivilju, kapsast ja kaalikat, mis andsid üle 400 ts suurusi saake hektarilt. Istutusaugud kaevasime 30 sm sügavused, reavahedega $2 \times 1,5$ m. Niisugune vahemaa on karusmarjapõõsaste jaoks täiesti piisav, kuid hoogsama kasvuga mustsõstrapõõsaste jaoks oleks tulnud võtta siiski suuremad vahed — $2,5 \times 1,5$ m, et võimaldada hobusega vahelharimist ka kandeajal. Järgnevate istutuste juures oleme seda ka teinud.

Pärast marjapõõsaste kohaleistutamist hoidsime maa hobusega vahelharimise ja kõplamisega umbrohupuhtana. Järgmisel aastal andsime noortele põõsastele koos esimese maaharimisega mineraalväetist. Hiljem harisime maad umbrohtude hävitamiseks veel kahel korral vedruäkkega. Pärast saagi koristamist kaevasime põõsalused läbi, andsime sõnnikut ja kõige lõpuks kündsimise reavahed läbi.

Tuleb märkida, et viljapuu- ja marjaaia rajamine hakkas ennast üsna kiiresti tasuma. Nii andis mustsõstar juba teisel aastal pärast istutamist 1250-lt põõsalt üle 300 kg marju, mille turustamisega saime 3000 rubla sissetulekut. Kiiresti tulu andva marjaaia laiendamiseks istutasime 1953. aasta sügisel täiendavalt juurde veel 1000 karusmarjapõõsast ja ligemale 10 000 maasikataime, mis vahelharimise hõlbustamiseks on istutatud vagudesse (vagude vahekaugused 70 sm ja põõsaste vahekaugused 25 sm).

Puuviljakasvatusega rööbiti on meil aasta-aastalt laienenud ka köögiviljakasvatuse. Kasvatame peamiselt kapsast, kaalikat, porgandit, kurki, samuti tomatit, sibulat jt. köögivilju. Et köögiviljad on kasvutingimuste suhtes üsna nõudlikud, siis hoolitseme igati maa nõuetekohase harimise eest. Soojanõudlikele kultuuridele — tomatile ja kurgile — on meil varutud tuulte eest kaitseistandusega varjatud maa-ala, kus kasvutingimused on märksa soodsamad kui lagedal põllul.

Köögiviljamaa künname eranditult sügisel üles. Sõnnikut anname igal aastal, olenevalt kultuurist, 30—40 tonni hektarile ja mineraalväetisi — superfosfaati kuni 500 kg ja kaalisoola kuni 300 kg, millest poole anname kevadise kultiveerimise alla. Puuviljaaiaks ettevalmistataval põllul anname sügava sügiskünni alla superfosfaadi asemel 2—3 korda suurema koguse fosforiiti, mille segame sõnnikusse.

Köögiviljaistikud kasvatame ette soe- ja külmlavades, mida pärast nende alt vabanemist oleme kasutanud rohkem sooja nõudvate varajaste köögiviljade, nagu kurkide, tomatite jt. kasvatamiseks.

Aianduse arenedes on aga ikka selgemini hakanud ilmne vajadus köetava kasvuhoone järele ja seda silmas pidades asume tänava lavade pindala tunduva laiendamise kõrval ka kasvuhoone ehitamisele. See võimaldab märksa varem ja suuremas koguses hakata turustama varajasi köögivilju ja kindlustab niiviisi köögiviljandusest saadavate sissetulekute kiirema tõusu.

Varajase kapsa oleme istutanud välja mai algul, hilise kapsa ja kaalika mai lõpul ja juuni algul. Et meil varajase kapsa (sort *number esimene*) taimi vähe oli, siis istutasime käesoleval aastal ka osa hilist kapsast (sort *amager*) mai algul välja. Sügisel, koristamisel, andis see põld üle 500 ts kapsast hektarilt; sama sordiga hiljem, juuni algul, istutatud põlluosa andis aga 390 ts kapsast hektarilt, s. o. 110 ts vähem. Seda tähelepanekut arvestades püüame edaspidises köögiviljakasvatuse praktikas kapsa väljaistutamist võimalikult varajasematele tähtaegadele viia, sest siis kujuneb kasvuaeg pikemaks ja saak suureneb.

Kapsast ja kaalikat oleme seni kasvatanud vagudes, mille vahekaugus on 70 sm, taimede vahekaugus hilisel kapsal on 60 sm, varajasel kapsal 40 sm ja kaalikal 30 sm. Porgandit oleme kasvatanud 50-sm vaovahedega ja taimi harvendanud 3—4-sm vahedega, järgneva harvenduse oleme teinud juba tarbeks (müügiks) võetavate porgandite väljakitkumisega. Köögiviljakultuuride kasvatamine vagudes on hooldamistöodel palju tööjõudu nõudev. Seda arvestades tahame kasutusele võtta (eriti kapsa juures) kogu külvipinna ulatuses ruutasetuses istutamise, mis võimaldab kahes suunas vaheltharimist ja kõrvaldab seega täielikult käsitsikõplamise vajaduse. Sellega säästame rohkesti tööjõudu ja muudame tootmise tunduvalt odavamaks.

Kurki ja tomatit oleme kasvatanud toitekuubikutes ja muldpottides, nende vähesuse korral ka lihtsalt mättatükkides. See on võimaldanud lavas juba aegsasti ette kasvatada tugevaid taimi, mis avamaale istutades arenevad kiiresti ja hakkavad peagi saaki andma. Tomati- ja kurgimaale anname enne istikute väljaistutamist 50—100 kg lämmastikväetist hektari kohta. Tomatid istutame ridadesse pandud toekeppide kõrval 70×70-sm vahedega. Kurgid istutame vagudele, mis on aetud samuti 70-sm vahedega.

Siinkohal tuleb esile tõsta toitekuubikute suurt väärtust eriti kurkide osas. Kuubikutesse ja mättatükkidesse istutatud kurgid hakkasid avamaal kolm nädalat varem saaki andma kui avamaale külvatud kurgid. Nad kasutasid hästi ära suvise sooja ning soodsa kasvuperioodi ja andsid 0,1 ha suuruselt pindalalt üle 30 ts kurke, seega kaks korda suurema saagi kui avamaale külvatud kurgid. Et varajastel kurkidel oli ka parem hind, siis saime toitekuubikute kasutamisele võtmise tagajärjel ettekasvatatud kurkidega pinnalt ühesuguse harimise, väetamise ja hoolitsemise juures (välja arvatud kahenädalane kuubikutes ettekasvatamine) ligemale neli korda rohkem tulu kui andis niisama suur avamaale külvatud kurkide all olev maaühik.

Kõigile neile kogemustele tuginedes võib öelda, et aiandus koos köögiviljakasvatusega kujuneb meil tulevikus tähtsaks tootmis-
haruks, mis märgatavalt tõstab kolhoosi sissetulekuid ja suurendab
põllumajanduslikult kasutatava maa tulukust.

IV. LOOMAKASVATUS ON KOLHOOSILE SUURTE SISSETULEKUTE ALLIKAKS

Meie, Stalini-nimelise kolhoosi liikmed ja juhatus on juba kol-
hoosi algaastaist pidanud loomakasvatust kõige tähtsamaks ja kõige
tulusamaks tootmisharuks. Oleme sigalad, kanalad ja karjalaudad
muutnud omalaadseteks niiöelda — vabrikuteks, kus töötatakse meie
niitudel, karjamaadel ja põldudel kasvavad tuhanded ja kümned
tuhanded tsentnerid haljas-, kore- ja mahlakaid söötasid ning
söödateravilju ümber kõrgeväärtuslikeks toiduaineteks — lihaks,
piimaks ja munadeks. Loomakasvatuse tähtsust mõistes oleme sel-
lele alale tööle suunanud kõige tublimad inimesed. Ka oleme pide-
vat hoolt kandnud söödavarude järjekindla suurendamise ja toot-
mist soodustavate uute ajakohaste hoonete ehitamise ning olemas-
olevate hoonete ümberkorraldamise eest.

Kõik see on aidanud loomakasvatust edukalt arendada nii pro-
duktiivsuse tõusu kui ka loomade arvu suurenemise suunas. Kolhoos
on peaaegu kõigi loomaliikide alal 1955. aastaks ette nähtud üles-
anded juba täitnud ja ületanud. Veiste arv on käesoleval aastal lige-
male 1,6 korda suurem kui oli 1950. aastal, seejuures lehmade arv
on kasvanud 1,5-kordseks, sigade arv on samal ajavahemikul suu-
renenud 2,4 korda, kodulindude arv 1,5 korda. Niisama jõudsalt on

Tabel 2

Viie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi loomade
arvu suurenemine aastatel 1950—1953

	1955. a. ülesanne	1950. a. 31. detš.	1951. a.		1952. a.		1953. a.	
			Plaan	Täitm.	Plaan	Täitm.	Plaan	Täitm. 1. okt.
1. Veiseid,	700	521	601	625	700	708	782	828
neist lehmi	350	257	270	274	315	317	390	375
2. Sigu,	395	213	223	358	248	327	259	509
neist emiseid	62	42	54	60	58	58	59	59
3. Lambaid	225	133	164	164	186	199	207	225
4. Hobuseid	280	249	268	270	260	277	279	287
5. Kodulinde	1 400	670	1 100	965	1 100	1 153	1 270	1 029

suurenenud ka loomade produktiivsus. Tootsime 1953. aastal iga lehma kohta keskmiselt seitsme kuuga niisama palju piima kui 1950. aastal terve aasta jooksul. Kanakasvatus andis üheksa kuuga 2 korda rohkem mune ja seakasvatus 2,5 korda rohkem liha kui 1950. aastal terve aastaga. Oktoobris 1953. a. oli meil iga 100 ha tulundusmaa kohta 25 veist, neist lehma 12. Piima tootsime 1953. a. iga 100 ha suuruse tulundusmaa kohta 359,3 ts. Sealiha tootsime ja turustasime iga 100 ha põllumaa kohta 27,1 ts eluskaalus.

Nagu eespooltoodud andmetest nähtub, on kolhoos loomakasvatuse arendamise ülesandeid järjekindlalt täitnud ja ületanud. Loomade arvulise plaani täitmisega on kaasas käinud ka produktiivsuse plaani täitmine ja ületamine ja nii on loomakasvatus kujunenud kolhoosile suuri sissetulekuid andvaks tootmisharuks. 1953. aastal saime loomakasvatusest 1 721 368 rubla sissetulekut, sellest veisefarmist 1 189 357 rubla ja seafarmist 488 321 rubla. Need sissetulekud võivad aga ligemas tulevikus kujuneda kuni kaks korda suuremaks, sest uued riiklikud varumis- ja kokkuostuhinnad võimaldavad loomakasvatussaadusi realiseerida kõrgemate hindadega ja suurendada tunduvalt loomakasvatusest saadavaid tulusid. Ka suureneb ligemate aastate jooksul lehmade osatähtsus karjas. Kui meil kolhoosi algaastail noorkarja oli vähe ja seetõttu lehmade arv 1952. aastal moodustas 40% veiste üldarvust, siis 1. oktoobriks 1953. a. oli lehmade arv suurenenud juurdekasvatatud noorlehmade arvel 45%-ni. 1954. aastal moodustavad aga lehmad juba 50% veiste üldarvust, kusjuures noorkarja suurearvuline pealiskasv võimaldab meil vähetootlikke ja vanu loomi senisest suuremal arvul karjast välja praakida.

Teiseks suureks toodangute tõstmise reserviks kujuneb meil vähetootlike rohumaade ülesharimine kultuurniitude ja karjakopliite moodustamise teel. Samuti võimaldab põldheina ja silo ning haljassööda tootmise edasine suurendamine loomi järjest paremini sööta ja selle tagajärjel saada loomakasvatusest veelgi rohkem rahalisi tulusid.

Veisekasvatus

Kasutades intensiivse põldheinakasvatuse ja suurte silo- ja haljassöödakoguste tootmisega loodud võimalusi, on kolhoosi loomakasvatuse alal töötajad teinud suure töö karja produktiivsuse tõstmisel. Kui praegusse Stalini-nimelisse kolhoosi liitunud väikekolhoosides üksikutele lüpsjatele kinnistatud lehmade grupid 1950. aastal toodangutelt väga palju erinesid (E. Mihkelson, G. Aavik, A. Luuk ja K. Laur said 1950. aastal näiteks 2911—3429 kg piima iga lehma kohta, paljude teiste lüpsjate gruppides leidus aga isegi 800—1000-kilogrammiga aastatoodanguga lehma), siis kolhooside ühinemise järel on olukord iga aastaga ikka enam paranenud. Seadime oma eesmärgiks tõsta karjas kõigi lehmade aastatoodangud

Piima üldtoodang.

1026070

1169637

638335

831212

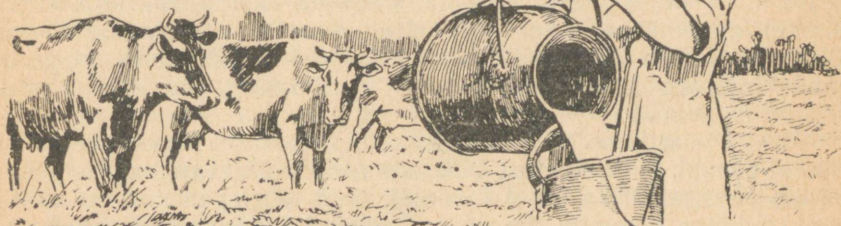
3459

3450

2682

3094

Keskml. toodang aastalehma
kohta.

1950.a.

1951.a.

1952.a.

1953.a.

Diagramm 6

Viie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi piimatoodangu tõus aastatel 1950—1953 (kilogrammides).

vähemalt 3000 kg-ni ja söötmis- ning pidamistingimuste otsustava parandamise tulemusena on see meil ka korda läinud. Lüpsime 1952. aastal 339 aastalehmalt keskmise toodanguna 3450 kg piima.

Need tulemused on saavutatud nõuetekohase söötmise, õige hooldamise ja pidamise tulemusena. Juba esimestest kolhoosi asutamise aastatest peale oleme võidelnud järjekindlalt lehmade ja lehm-mullikate ahtruse ja paaritamise hiline mis vastu, sest mitteõige-aegne paaritamine ja sellele sageli lisanduv ahtrus pidurdavad loomade arvu suurenemist ja vähendavad tunduvalt piimatoodangut. Et kindlustada kõigi lehmade ja täiskasvanud mullikate õigeaegset paaritamist ja täisväärtuslike järglaste saamist, oleme muretsenud kolhoosile head tõupullid vabariigi parimatest sovhoosidest ja paigutanud need paaritusplaanile vastavalt iga suurema loomagrupi juurde. Nii ei tarvitse karjatalitajal paaritatavat lehma kaugele viia. Eriti häid tulemusi andis pulli paigutamine noorkarja grupi juurde. Kui varem noorkarjatalitajail mullikate paaritamisega oli raskusi, sest grupid olid küllalt suured ja paaritamiseks tuli mullikaid kaugele viia, siis nüüd on paaritamist läbi viia hõlbus. Pull on nii suvel kui ka talvel noorkarjatalitaja hooldada ja paaritamiste aegumisi ei esine.

Heast söötmisest ja pidamisest tingitult areneb noorkari meil jõudsalt. Pulle hakkame paaritamiseks kasutama poolteiseaastaselt,

lehmullikaid paaritame kaheaastaselt, hea arenemise korral aga paar kuud varem. Et vasikatel hakkavad suguintinktid ilmneema juba 5—6 kuu vanuselt, siis kasvatame pull- ja lehmvasikaid kuueandast elukuust alates lahus.

Sugupullide hooldajaiks on meil vilunud ja teadlikud karjatalitajad, kes korraldavad talveperioodil pullide jalutamist, söödavad neid nõuetekohaselt jne. Suvel köietame pulle headel rohumaadel, peamiselt põldheinal, lisaks anname jõusööta (olenevalt pulli paarituskoomusest, vanusest ja eluskaalust) 1,5—3 kg. Talvel anname pullile päevas iga 100 kg eluskaalu kohta 1 kg heina, 1,5 kg juurvilja, 1 kg silo ja mineraalsööta. Jõusööta (kaerajahu, kliisid, õli-kooke) anname pulli vanusest, eluskaalust ja paarituskoomusest olenevalt 1,5—5 kg päevas. Niisuguse hooldamise juures on pullid meil kogu aeg heas toitumuses ja paaritamisel on lehmad alati hästi tiinestunud.

Lehmi paaritame tavaliselt esimesel indlemisel pärast poegimist, samal päeval, kui ilmnevad inna tunnused. Kõrgetoodangulisi lehmi oleme paaritanud ka teisel innaajal, kuid tähelepanekud on näidanud, et kõige paremini tiinestuvad lehmad ikkagi esimesel indlemisel pärast poegimist. Selle möödalaskmine on nii mõnigi kord põhjustanud paarituste hilinemist, sest mõned lehmad hakkavad teistkordselt indlema alles mitme kuu pärast.

Lehmad jätame kinni 6—8 nädalat enne poegimist, kusjuures raskesti kinnijäävatel suuretoodangulistel lehmadel rakendame sundkinnijätmist — vähendame lüpsikordi ja võtame tarbe korral söödaraatsioonist ära kõik söödad peale heinte; vajaduse korral piirame ka vee andmist.

Varsti pärast seda, kui lehmad on kinni jäetud, hakkame kinnis-lehmi tugevamini söötma, andes neile niisama palju söötasid kui 10—12-kg-se päevatoodanguga lehmadele. See kindlustab loote normaalse arenemist ja võimaldab lehmadel koguda kehavarusid, mille arvel pärast poegimist saab suuremaid piimatoodanguid.

Poegivate lehmade jaoks meil senini eraldi poegimisruume kasutada pole olnud, sest vanades hoonetes tehtud ümberehitused pole seda võimaldanud ja ka tüüpprojekti järgi ehitatud uues karjalaudas olid projekteerijad jätnud poegimis- ja vasikate ruumi ära. Teise uue karjalauda ehitamisel me kõrvaldasime selle puuduse. See võimaldab poegivaid lehmi viia üldlaudast juba mõni päev enne lüpsmatulekut ära. Ka saame noori vasikaid paigutada üksiksulgudesse, kus nad on kuni kahe nädalani, sealt viiakse nad üle üldvasikalauta vasikatalitaja hooldada.

Vasikat joodame esimest korda juba tund aega pärast sündimist, andes ternespiima nii palju, kui vasikas juua jõuab. Järgnevalt joodame neli korda päevas — algul kuni 1 kg, hiljem kuni 2 kg ternespiima korraga. Mõnepäevastele vasikatele hakkame tund kuni poolteist pärast jootmist andma ka sooja keedetud vett, sest piim on vasikale peaaesjalikult toiduks ega kata vajalikku veetarvet.

Vasikate kasvatamisel rakendame kõik abinõud selleks, et hea

söötmise ja pidamise teel kujundada kasvavaist noorloomadest tugeva kehaehituse ja hea piimatoodanguga lehmi. Seniajani kasvatasime karja arvu suurendamise otstarbel üles eranditult kõik lehmvasikad. Nüüd aga on kolhoosis loomade arv suurenenud niivõrd, et võime juba hakata halvemate lehmade järglasi välja praakima ja jätta kasvama kolhoosi karja paremikust põlvnevaid noorloomi. See võimaldab piimakarja toodangutaset järgnevatel aastatel tunduvalt tõsta.

Kuni kuue kuulistele vasikatele joodame 350 kg, tõuvasikatele aga 450 kg täispiima ja kuni 800 kg lõssi. Jõusööta hakkame vasikatele andma 3 nädala vanuselt. Teisest elukuust alates hakkame vasikatele andma kore- ja mahlakaid söötasid, et välja arendada seedeelundeid. See võimaldab loomadel hiljem paremini kasutada suuri kore- ja mahlakate söötade koguseid. Nende võtete rakendamise tulemusena on meie paremad noorkarjakasvatajad L. Meesak, P. Veberson, E. Sild jt. saavutanud kuni kuue kuulistel vasikatel keskmisteks juurdekasvudeks kuni 850 g ööpäevas. Ühe aasta vanuseks kasvatatud noorte tõupullide keskmised juurdekasvud tõusevad meil kuni 1,1 kg ööpäevas.

Üle kuue kuu vanuseid vasikaid karjatame suvel piimakarjast eraldi, heal karjamaal, kus nad rahuldavad kogu oma söödavajaduse. Talvel aga söödame ja joodame neid kolm korda päevas ning anname neile, olenevalt eluskaalust, kuni 2 kg põldheina ja kuni 3 kg head silo päevas. Jõusööta anname kuni 1 kg päevas. Sellele lisaks saavad vanemad vasikad veel vabalt head suviviljapõhku, mida nad võivad süüa isu kohaselt. Niisuguse pidamise juures on meie paremad noorkarjatalitajad saanud kuni aasta vanustelt noorloomadelt suveperioodil kuni 850 g ja talveperioodil kuni 800 g juurdekasve ööpäevas.

Kahe kuni kahe ja poole aastased tiined mullikad viime 2—3 kuud enne poegimist üle lüpsilehmade gruppi ja anname nad lüpsjate hoole poegimise ettevalmistamiseks. Nagu tähelepanekud on näidanud, avaldab noorloomade hooldamine poegimiseks ettevalmistamise perioodil suurt mõju hilisemale piimatoodangule. Mullikate rühmast aegsasti eraldatud ja lüpsja hoole antud noorlehmad on alati olnud paremas toitumuses ja pärast poegimist andnud paremat toodangut kui kauaks ajaks mullikate gruppi jäänud ja alles poegimise eel lüpsjaile üle antud noorlehmad.

Esmakordselt poeginud lehmi söödame nagu teisigi lehmi pärast poegimist esialgu ainult hea heinaga, tervisliku seisukorra paranedes anname veidihaaval juurde jõusööta ja hiljem, kui udara seisukord muutub normaalseks, ka mahlakaid söötasid. Teisel nädalal hakkame tavaliselt taotlema juba piimatoodangu tõstmist, koostades söödaratsioonid 2—3 söötühiku võrra suuremad kui seda õigus- tab tegelik piimatoodang. Sel viisil suurendame söödaratsiooni niikaua, kui lehm lisab toodangut. Kui lehma toodang enam ei tõuse, hakkame teda söötma vastavalt tema toodangule, toitumusele ja eluskaalule.

Paremad lehmad, kes lüpsavad 20—25 kg piima päevas, saavad meil tavaliselt 4 kg põhku, 6 kg põldheina, 4—5 kg jõusööta ja 15 kg silo või kuni 10 kg kartulit päevas. Siinkohal tuleb märkida, et üle 30 kg-se päevatoodanguga lehmis on meil karjas seniajani vaid mõni üksik, kuid ka madalatoodangulisi lehmis on vähe. Oleme kogu tähelepanu pühendanud sellele, et kogu karja piimatoodangut tõsta ja kord saavutatud taset igal lehmal võimalikult kaua säilitada. See on ka tulemusi andnud. Lehm Lollike-142 lüpsis näiteks 1952. aasta detsembris pärast poegimist 20 kg piima päevas. 1953. aasta jaanuaris lüpsis ta keskmiselt 23 kg, veebruaris 24 kg, märtsis 25 kg, aprillis 21 kg, mais 20 kg, juunis 19 kg, juulis 16 kg, augustis 20 kg, septembris 18 kg ja oktoobris keskmiselt 16 kg piima päevas. Lehm Reesi-144 poegis esimest korda 1951. a. juulis ja lüpsis esimese laktatsiooniga 6094 kg ja teise laktatsiooniga 7622 kg piima. Lüpsja V. Piirits sai 1953. a. alguseks komplekteeritud esimest korda poegivate lehmade grupilt keskmise toodanguna 4834 kg piima iga noorlehma kohta.

Piimatoodangu tõstmist ja saavutatud taseme säilitamist on eriti soodustanud suviseks karjatamiseks määratud maa-alade hoolikas valik ja otstarbekohaselt lahendatud kevadine ja sügisene siirdesöötmine. 1953. a. aprillis saime lehma kohta keskmiselt 252 kg, mais, karjamaale laskmisel, 337 kg, juunis 373 kg, juulis 394 kg, augustis 400 kg, septembris 359 kg, oktoobris, lauta jätmisel, 330 kg piima.

Kevadperioodil hakkavad meie karjatalitajad juba varakult, kui maa on veel paljas, harjutama lehmis päevaste jalutuskäikudega. Jalutamine suurendab lehmade isu ja kindlustab ilma häireteta ülemineku karjamaaperioodile. Selleks söödame laudaperioodi lõpul lehmadele haljasrukist. Pärast karjamaale üleminekut anname aga veel nädala aja jooksul ööseks ette kuiva heina.

Sügise lähenemisel karjatame esmajärjekorras lautadest kaugel asuvad rohumaad paljaks. See võimaldab hiljem lehmis karjatada farmi lähedal ja külmade ööde puhul lehmad ööseks lauta panna, kus neile saab juurviljapealseid ja hiljem söödakapsast ööseks ette anda. Enne lauta jätmist hakkame ööseks ette andma ka koresööta. Pärast lõplikku lauta jätmist söödame aga koresöödale lisaks söödakapsast; seda anname toodangust olenevalt kuni 15 kg ööpäevas.

Kogu selle võtetekompleksi rakendamise tulemuseks on olnud lehmade piimatoodangu järjekindel tõus. Paranenud on kõigi lüpsjate, eriti aga E. Mihkelsoni, G. Aaviku, H. Raudsepa jt. töötulemused. Kui H. Raudsepp 1950. aastal lüpsis 11 lehmalt keskmiselt 1860 kg piima igalt lehmalt, siis 1952. aastal lüpsis ta 11 lehmalt juba keskmiselt 3592 kg piima. Kui G. Aavik 1950. aastal sai igalt lehmalt keskmiselt 3026 kg ja E. Mihkelson 2911 kg piima, siis 1952. aastal said nad niisama suurtelt lehmagrupidelt kumbki keskmiselt üle 4500 kg piima iga lehma kohta. Suuresti on tõusnud ka kolhoosi tootmisnäitajad. 1953. aastal tootsime kogusummas 531 302 kg piima rohkem kui 1950. aastal.

Seakasvatus

Kolhoosi teiseks tugevamini välja arendatud loomakasvatuseharuks on seakasvatus. 1950. aastal, enne kolhooside ühinemist, oli seakasvatus mitmes väikekolhoosis väga madalal tasemel. Ainult Retla ja Väljaotsa kolhoos said seakasvatusest enam-vähem korralikku tulu. Kuid seakasvatus on hõlpsasti laiendatav loomakasvatuseharu, selle jaoks on kohaseid ruume kergem leida ja nii olemegi hakanud saada seakasvatusest kiiresti suurenevaid sissetulekuid. 1951. aastal tootsime iga 100 hektari põllumaa kohta juba 8,1 ts sealihä (tapakaalus) ja 1952. aastal tõusis sealihätoodang 18,4 tsentnerini tapakaalus. Turustatud sealihä ja põrsaste müügist saime 1951. aastal 370 334 rubla, 1952. aastal 521 246 rubla sissetulekut.

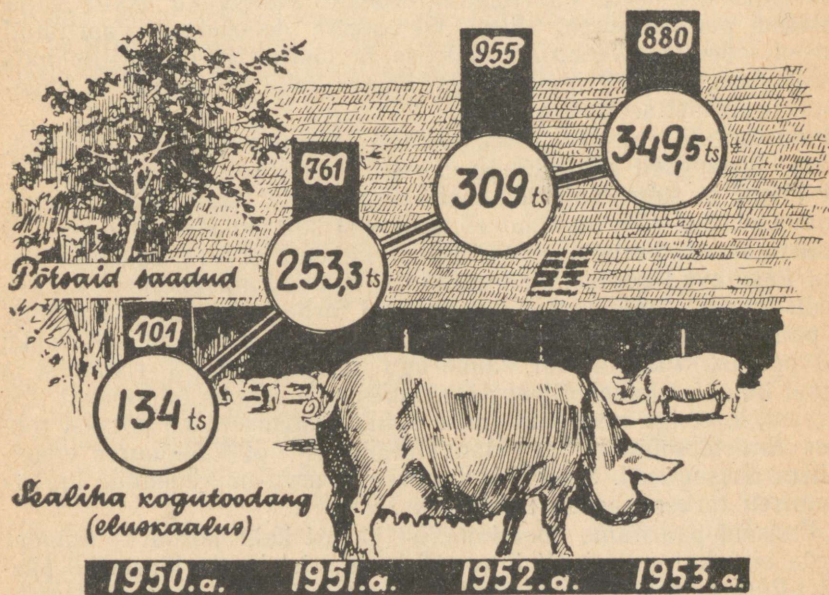

Diagramm 7

Viie väikekolhoosi ja nendest moodustatud Stalini-nimelise kolhoosi seakasvatuse areng aastatel 1950—1953 (tsentnerites).

Need tulemused on saadud õigesti korraldatud aretuse, söötmise ja pidamise tulemusena. Seakasvatajaiks on meil suure kohusetundega inimesed, kes hoolikalt peavad kinni zootehnilistest reeglitest ja on armastusega oma töö juures. Eriti paistavad meil silma Marie Ressar, Helene Mäesak jt., kes on juba kolhoosi algaastaist

saadik töötanud seatalitajatena ja palju ära teinud seakasvatuse edukuse tõstmiseks.

Arvestades seda, et sugukult võib õige kasutamise korral anda aastas 300 ja rohkem järglast ja sellega kiiresti seakarja parandada või halvendada, oleme heade kultide muretsemisele ja nende õigele pidamisele omistanud erilist tähelepanu. Kuldid on meil hästi välja arenenud, tugeva kehaehitusega ja suure eluskaaluga. Suvel peame neid väljas varjualusega aedades, talvel laseme neid jalutama. Kultide söötmiseks kasutame kaerajahu, suvel head ristikuädalat, talvel ristikupepri või heinajahu. Mahlakaks söödaks anname punaseid porgandeid, söödapeeti, kaalikat või head silo; mineraalsöödana — kondijahu, fosforhapulupja ja keedusoola. Niisugune pidamine on kindlustanud kuldile hea tervise ja toitumuse, vältinud rasvaminekut ja taganud hea paaritusvõime.

Kulte hakkame paaritamiseks kasutama aasta vanuselt, emiseid paaritame 9-kuuselt. Paaritamine toimub zootehnika poolt välja töötatud paaritusplaani alusel. Oktoobrist detsembrini paaritatud emised poegivad veebruaris-märtsis ja paaritatakse aprillis-mais uuesti. Seega saame igalt emiselt aastas kaks pesakonda ja mõlemad võrdlemisi soodsal ajal.

Paaritamisel oleme praktiseerinud tõugudevahelist ristamist. Peame üheaegselt kahte tõugu emiseid ja kultu — eesti lontkõrvalist tõugu ja suuri valgeid, keda tarbesigade saamiseks ristame omavahel. See võte on aidanud tunduvalt suurendada põrsaste arvu pesakondades; ka omavad sel viisil saadud põrsad suurema elujõu, kasutavad söötasid paremini ja võtavad nuumamisel kiiresti kaalu juurde. 1951. aastal, kui me veel tarberistamist ei kasutanud ja paaritasime emiseid sama tõugu kuldiga, saime 60 emiselt kokku 761 põrsast. 1952. aastal saime aga tõugudevahelist ristamist ja samal innaajal kahekordset paaritamist rakendades 58 emiselt 955 põrsast, s. o. iga poeginud emise kohta keskmiselt 3,8 põrsast rohkem. Emiste söötmis- ja pidamistingimused olid seejuures enam-vähem ühesugused. Seega tuleb põrsaste arvu suurenemine lugeda peamiselt tarberistamise tulemuseks.

Emiseid paaritame ühel innaajal järjest kaks korda — esimest korda siis, kui emis kultu juba sallib, ja teist korda järgmisel päeval. Pärast paaritamist hakkame emiste söötmist kuust kuusse tugevdama ja hoolitsema, et söödaratsioonid sisaldaksid küllaldaselt hulgal toitaineid, eriti valke ja mineraalaineid, et kindlustada loodete normaalset arenemist. Selleks söödame emistele suvel rohkesti noort vikisegatist ning ristikuädalat, mida seatalitajad ise niidavad ja annavad hekseldatult koos kartulite ja jahuga söögi hulka, peale selle ka veel künadesse vabalt isu järgi söömiseks. Talvel segame kartuli-jahusöögi hulka heinajahu või ristikupepri ja anname kuni tiinuse viimase perioodini vähesel hulgal ka head silo ja toorest peeti või porgandit. Silo andmise lõpetame umbes paar nädalat enne poegimist. Pidevalt hoolitseme mineraalsöötade vajaduse katmise eest, selleks anname kondijahu, söödakriiti, soola jne.

Kolmel esimesel kuul söödame emistele suvel tugevasti ädalt, talvel ristikupepri, heinajahu, toorjuurvilja ja silo. Siinkohal väärib eriti rõhutamist talvisel söötmisel just vitamiinirikka silo ja juurvilja osatähtsus. Need söödad võttis meil esimesena kasutamisele meie parim seatalitaja M. Ressar ja sellest peale sünnivad tema emistel kevadtalvised põrsad alati terved ja tugevad. Ka on emistel rohkesti piima imetamiseks. Samal ajal teistel talitajatel, kes silo ei teinud ega kasutanud, sünnitasid emised sageli nõrku põrsaid ja esines ka surevust. Ka oli emistel piima vähem.

Alates neljandast tiinusekuust hakkame kore- ja mahlakate söötade osa järsult piirama. Paaril viimasel nädalal enne poegimist anname sööda hulgas ainult pisut haljassööta või heinajahu, millele lisame veel teisi söötasid ja 3—4 kg lõssi.

Tiined emised on meil kogu suve kestel varjualustega jooksu-aedades, talvel suuremates sulgudes, 3—4 emist koos. Neljandal tiinusekuul paigutame emised lahku, igaühe omaette sulgu. Kui mõni emis on nõrgem ja teised ei lase teda söödale ligi, siis paigutame ta teise sõbralikumasse gruppi või viime omaette sulgu, sest tähelepanekud on näidanud, et nõrgaks jäänud emisel tulevad hiljem ka nõrgad põrsad ja ka piima on imetamiseks vähem.

Poegimise eel ja poegimise ajal hoolitseme, et ruumid oleksid soojad, et ei esineks tuuletõmbust, mille tagajärjel emised võivad haigestuda. Põrandad hoia me sel ajal hoolikalt kuivad ja paneme sulgudesse küllaldaselt allapanu.

Kultide ja emiste nõuetekohase söötmise, hooldamise ja pidamise, tõugudevahelise tarberistamise ja samal innaajal kahekordse paaritamise tagajärjel on meil põrsaste pesakonnad viimasel ajal väga tunduvalt suurenenud — eriti sügisperioodi poegimiste osas. Seatalitajatel M. Ressarel, H. Mäesakil jt. on rida emiseid toonud pesakonnas kuni 18 põrsast (kaheaastased emised — 72, 88 jt.). Kõik need suured pesakonnad on talitajate poolt üles kasvatatud, sest emiseid kasvama jättes valime selleks võimalikult suurema nisade arvuga emispõrsad niisugustest pesakondadest, kus emadel on rohkesti piima. Selle tagajärjel tõuseb meil paljudel emistel aasta jooksul üles kasvatatud põrsaste arv 30—38-ni (emised — 88, 28 jt.).

Põrsaid esimest korda emise juurde lastes harjutavad meie seatalitajad nõrgemaid põrsaid imema esimestest nisadest, kus on rohkem piima, tugevamad paigutavad nad aga tagumiste nisade juurde. Nii viisi jõuavad nõrgemad põrsad arengus peagi tugevamatele järele ja pesakonnad kujunevad ühtlasteks. Kui põrsaste arv ületab nisade arvu, harjutavad talitajad neid imema kõigist nisadest, see võimaldab kõiki põrsaid kordamööda lasta imema. Kui mitu emist poegib enam-vähem ühel ajal, siis paigutavad meie seatalitajad suurtest pesakondadest osa põrsaid nende emiste juurde, kellel on vähem põrsaid ja kus jääb üle vabu nisasid.

Suuremate pesakondadega emiseid söödame 4—5 korda päevas ja sööta anname niipalju ette, kui nad süüa jõuavad. Suvel anname

neile rohkesti head haljassööta, talvel 3—4 kg heinajahu või pepri, kuni 8 kg kartuleid, kuni 3 kg jahu, kuni 5 kg lõssi ja talvel kuni 1 kg toorjuurvilja päevas; peale selle vajalikul määral mineraal-söötasid. Hoolikalt vältime riknenud söötade kasutamist. Tugeva ja korraliku söötmise tõttu on emised meil hea piimaanniga ja põrsad arenevad hästi, sest emapiim on igale noorele loomale kõige tervislikumaks toiduks.

Kuigi emistel on piima rohkesti, harjutame imevaid põrsaid juba 6—7-päevaselt lüpsisooja lehmapiima tarvitama, andes seda neile 4—5 korda ööpäevas. Peale selle on neil vabalt saadaval keedetud vett. Varakult hakkame neile andma ka puusütt, savi jm., millele tilgutame samuti nagu joogiveegi hulka 0,3 %-list rauavitrilililahust. Oige pea hakkame seejärel põrsastele andma ka pruunis-tatud teri, järgnevalt kuiva keedetud kartulit ja siis juba ka putru. Et põrsad kõigele sellele vaatamata hakkavad külastama ka ema söögiküna, siis nõuame talitajatelt, et peale põrsakünade oleks ka emise küna iga päev hoolikalt pestud ja puhas, sest tihtilugu on just emise künas seisnud ja käärima läinud söödajäägid selleks kohaks, kust põrsaste seederikked saavad alguse.

Põrsad võõrutame emisest 6—8 nädala vanuselt. Praegustes zootehnilistes eeskirjades ei peeta alla kahe kuuliste põrsaste võõrutamist soovitavaks, kuid meie tähelepanekute kohaselt võib seda siiski ilma mingisuguste halbade järelmõjudeta julgesti teha, kui emised on tiinuse ja imetamise ajal hästi peetud ja kui põrsaid kül-lalt varakult harjutatakse lisa söödaga. Ainult sugusigadeks valitud põrsaid imetame kaheksa nädalani. Kõik tarbesigadeks minevad põrsad võtame aga emise järelt ära, vastavalt sellele, kuidas nad on jõudnud areneda, sest 15—18 kg raskusi põrsaid pole mõtet enam emist kurnamas pidada. Ka võimaldab see tugevaid emiseid rütem paarituda ja saada neilt mõnel aastal isegi 3 pesakonda.

Võõrdpõrsaid söödame algul 5, hiljem 4 korda päevas. Pärast võõrutamist paneme nad pesakondade viisi sulgudesse. Sööta anname neile vastavalt isule, kusjuures eriti ohtrasti anname suvel haljassööta, talvel heinajahu või ristikupepri ja aganaid. See har-jutab seedeorganeid suurte söödakoguste läbitöötamisega ja sugu-sead annavad hiljem rohkesti häid järglasi, tarbesead aga nuumu-vad ruttu.

Enamik tarbesigadest jätame kasvama kevadiste põrsaste hul-gast, sest suveperiood loob seakasvatuseks kõige soodsamad ja tasuvamad tingimused. Seda eriti praegu, kus meil uute ajakohaste ehituste vähesuse tõttu suure sigade arvu nõuetekohane pidamine talveperioodil valmistaks tõsiseid raskusi. Laagriviisiline pidamine kindlustab aga sigadele juba varakevadest alates kogu suveks kõige soodsamad pidamistingimused. Kergesti kättesaadav haljassööt võimaldab kasvavaid sigu tugevasti ja odavasti sööta. Ka võimal-davad lehmade suvised kõrgeid piimatoodangud sigadele vajalikul hulgal lõssi anda. See kõik tõstab seakasvatuse tulukust ja on aidanud kaasa, et seakasvatus on kujunenud meil üheks kõige

paremini tasuvaks tootmisharuks. Kui meil kolhoosis 1952. aastal iga kulutatud normipäeva kohta tuli keskmiselt 14,7 rubla rahalist sissetulekut, kusjuures kõigist teistest tootmisharudest tulukamaks osutunud veisekasvatus andis iga kulutatud normipäeva kohta 20,1 rubla rahalist sissetulekut, siis seakasvatuse tasuvus oli sellest veelgi 3,5 korda suurem. Iga seakasvatusele kulutatud normipäeva kohta saime keskmiselt 70,7 rubla rahalist sissetulekut.

Sellest lähtudes olemegi seakasvatuse meile planeeritud 1955. aasta ülesannetest juba kaugemale ette viinud. Ettenähtud 395 sea asemel oli meil 1953. aasta 1. oktoobriks 509 siga.

V. LAIENDAME E HITUSTEGEVUST

Tootmise jõudus areng on kindlustanud kolhoosi rahaliste sissetulekute järjekindla kasvu ja loonud seega soodsad tingimused uute ajakohaste tootmishoonete ehitamiseks. 1950. aastal, enne kolhooside ühinemist, ei olnud ühelgi väikekolhoosil ainsatki ajakohast ehitust rajatud, sest jagamatusse fondi eraldatavad summad jäid väikeseks ja kulusid peamiselt olemasolevate väikeste taluehituste ümberkohendamiseks, et karja koondada ja tootmist kuidagiviisi päevast päeva jätkata. Pärast kolhooside ühinemist paranes olukord märgatavalt. Kui kolm väikest kolhoosi «Valgus», «Saareotsa» ja «Säde» 1950. aastal ühtekokku eraldasid jagamatusse fondi ainult 41 985 rubla, siis 1951. aastal eraldasime liitunud kolhoosis jagamatusse fondi juba 188 732 rubla, 1952. aastal 237 290 rubla ja 1953. aastal 285 662 rubla.

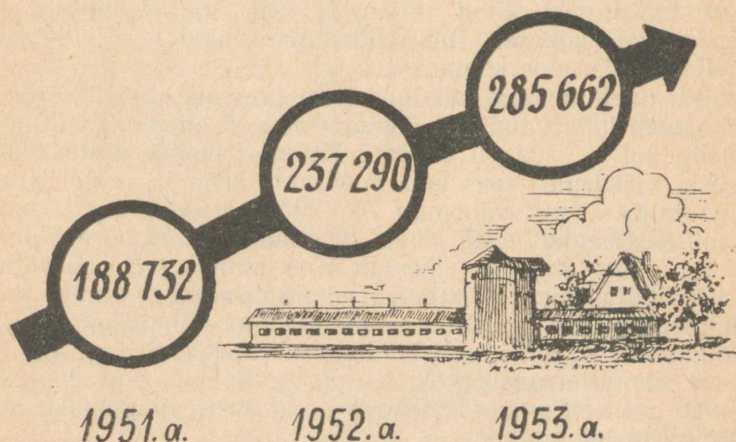

Diagramm 8

Stalini-nimelise kolhoosi jagamatusse fondi eraldatud summade kasv aastatel 1951—1953 (rublades).

Suurenenud sissetulekud võimaldasid meil juba 1951. aastal oma majandis akumulereitud summadega alustada uue ajakohase 100 veisele ette nähtud karjalauda ehitamist. Järgneva aasta talvel võtsime selle hoone kasutusse ja alustasime teise karjalauda ehitamist 130 veisele. See laut valmis 1953. aasta novembris. 1953. aastal ehitasime valmis ka uue kanala 500 kana jaoks. Kiiresti suurenev loomakasvatus nõuab aga meilt tulevikus veel hoogsamat ehitustegevust, mida kolhoosi majanduslik kandejõud ka võimaldab. 1954. aastal ehitame järjekordselt juurde uue karjalauda 130 veisele ja peale selle veel teise kanala ja mehhaniseeritud 25—30 tonni mahutavusega ööpäevase läbilaskevõimega kuivati. Niisama hoogsalt kavatseme tootmishoonete ehitamist jätkata ka järgnevatel aastatel.

Suurte karjakasvatushoonete valmimine ja sellega kaasas käiv loomakasvatuse koondumine on tõstnud meil järjest teravamalt päevakorda ka keskasula väljaehitamise vajaduse. Vastav eelprojekt on selleks koostatud, kuid sellel on suuri puudusi. Meie kolhoosi maamassiiv paikneb väga ebasoodsalt soode jt. kolhoosile mittekuluvate maade vahel, mistõttu keskasula valik ja projekteeritavate tootmishoonete paigutamine pole sugugi hõlbus. Kolhoosiasula projekti koostajad, samuti ka meie ise, ei osanud 1952. aastal, projekti koostamise ajal, küllaldaselt kaaluda kolhoosi väljaarendamise tulevikuperspektiive. Ka ei suutnud me õigesti aru saada keskasulate projekteerimiseks antud tehniliste eeskirjade mõttest. Valminud projekt on tehnilise kirjatähega küll kooskõlas, kuid kolhoosi loomakasvatus, tööjõud, külvikorrad ja kogu põllumajanduslik tootmine on killustatud tarbetult paljudesse nn. abipunktidesse, mis juba praegu kujunevad tootmisele tõsiseks takistuseks. Selgub, et mõnigi valmishitus oleks tulnud paigutada hoopis teise kohta. Kolhoosi keskasulaks projekteeritud kohta ei tohi aga eluhooneid kõigi tähelepanekute kohaselt üldse püstitada hakata, sest keskasula tuleb viia hoopis uude kohta.

Projekt tuleb muidugi uus teha, kusjuures uue projekti valmistamine kujuneb juba valminud kapitaalsetest hoonetest tingitult keerukamaks, kui ta seda oli esialgu. Kolhoosi maade asetus võimaldab siiski keskasula jaoks leida soodsama koha ja seega luua niisuguse projekti, kus vähemalt 70—80% peredest on koondatud keskasulasse. Samuti saab sinna koondada valdava osa piimakarjast, kogu sugusigade ja vähemalt 50% nuumsigade kasvatuses. Sellise paigutuse juures kujuneb uue, kaasaegse tootmise ja kultuurinõuetele vastava keskuse väljaehitamine võimalikuks. Ka põldudele käimine kujuneb soodsam kui senise projekti järgi, kus keskasula on nihutatud naaberkolhoosi piirile. Rohkete nn. abipunktide arvu saab aga vähendada kahele või isegi ühele, minimaalse perede arvuga kummaski punktis.

Projekteerijate tööst kõneldes tuleb märkida ka «Estonprojekti» poolt meile valmistatud karjalauda tüüpprojekti mõningaid puudusi, mida me teise karjalauda ehitamisel juba vältisime, ja mida ehi-

tama hakkavail kolhoosidel on kasulik silmas pidada, et neid mitte korrata.

Tüüpprojektis antud agregaatide ruum ja piimahoidla on meie 3000 kg ületavaid aastatoodanguid andvate lehmadega karja jaoks liiga väike ega rahulda ka madalamatoodanguliste karjade vajadusi. Rida tarvilikke kõrvalruume, nagu söödajuurviljahoidla, kore-sööda paigutamise ruum jne., puuduvad hoopis. Ka poegimisruumi ja kuni kahenädalaste vasikate ruumi pole ette nähtud. See kõik kõneleb projekteerimise pealiskaudsusest, kolhoosiolude ja vajaduste mittetundmisest ja ka vastutustundetusest, sest halva, eluvõõra projekti järgi püstitatud ehitused põhjustavad kolhoositootmises hiljem tõsisid häireid ja takistusi.

Nii on näiteks sajale ja veel rohkemale lehmale ette nähtud lauda juurde poegimis- ja vasikateruumi vaja mitte ainult praegu, kus karjakasvatust kolhoosides pole veel täielikult koondatud, vaid ka tulevikus, kui vajalikud tootmishooned on juba valmis. Iga karjalauda juurde ehitatud poegimisruum ja kuni kahenädalaste vasikate profülaktoorium hõlbustab märgatavalt talviseid karjatalitustöid lehmade poegimise ja vasikate emapiimaga jootmise ajal. Erilist tähtsust omavad need ruumid aga võimalike haiguste leviku piiramise seisukohalt. Möödunud aastal puhkes meil ühes loomakasvatushoones sõrataud. Kogu karja nakatumist oli võimalik ära hoida ainult seetõttu, et seda loomakasvatushoonet ja selles töötavaid talitajaid oli võimalik täielikult isoleerida, millega välditi haiguse levikut kolhoosiperede ja ülejäänud ühiskarja hulka.

Haigusjuhtumite eest pole aga ükski majand ette kindlustatud. Paljude karjalautade jaoks ühine sünnitusruum ja vasikate profülaktoorium tingivad paratamatult läbikäimise kõigi lautadega ja võivad sel ajal, kui haigus pole veel avalikuks tulnud, kujuneda just nendeks taudilevitamise kolleteks, mille kaudu haigus kiiresti kantakse kogu loomakasvatusse laiali. Neid asjaolusid arvestades ehitatakse teise uue karjalauda poegimisruumi ja vasikate profülaktooriumi ruumi võrra suurema. Ka suurendasime piimahoiumu ja rajasime teisi kõrvalruume vajaduse kohaselt. Need muudatused on tootmistööd märgatavalt soodustanud.

VI. TAOTLEDES PAREMAID TÖÖTULEMUSI

Kogu meie kolhoosi töökorralduse aluseks on põllumajandusliku artelli põhikiri. Sellele tugineb juhtimine, sellest lähtudes koostame oma tootmisplaanid, selle alusel lahendame kolhoosnikute, juhatuse ja juhtivate töötajate vahekorrad nende eneste vahel ja samuti ka kolhoosiga. Põllumajandusliku artelli vorm ühendab suurepäraselt kolhoosnikute isiklikud huvid ühiskondlike huvidega. Seda kasutades püüab juhatust kasvatada kolhoosnikutes neid iseloomulikke jooni, mis on omased saabuva kommunismiajastu inimestele.

Võitluses üksikute kolhoosnikute juures esineva silmaringi piiratusega on meil tulnud lahendada mõningaidki raskusi, kuid põhikirjast kinni pidades oleme saanud neist üle. Kolhoosi parimad inimesed on liitunud tihedalt juhatuse ümber ja on juhatusele alati olnud toeks ühismajandi tugevdamiseks ja kolhoosnikute jõukuse tõstmiseks ettevõetavate ürituste läbiviimisel.

Kolhoosnikutele on omaseks saanud aktiivne osavõtt ühismajandi elust. On kujunenud endastmõistetavaks, et kolhoosnikud üldkoosolekul ja ka otsese tootmistöö juures täieõigusliku hoolsa peremehena annavad nõu ja pärivad aru, kus see vajalik. Nii on kolhoosnikute A. Lutsu, S. Aasa ja paljude teiste sõnavõtnud üldkoosolekul korduvalt aidanud kolhoosi juhatusel ja kolhoosi teenindava traktoriijaama juhtkonnal näha paremini töös esinevaid puudusi ja samuti võimalusi nende puuduste ületamiseks. Kolhoosnikute A. Uutari, A. Hirtentreu jt. algatus aitas korda seada rivist langenud head tööd tegeva rehepeksumasina, mis tublisti kiirendas mullust ja tänavust rehepeksukäiku. Kolhoosnikute E. Piiritsa, J. Mihkelsoni jt. initsiatiiv on aidanud juhatusel leida vahendeid kevadkülvil, saagi koristamise, silo valmistamise ja mitmete teiste kiireloomuliste tööde edukamaks läbiviimiseks. Juhatus kontrollib kõigi üldkoosolekul vastu võetud otsuste elluviimist ja annab tulemustest järgnevale üldkoosolekule aru. Sel viisil oleme märgatavalt tõstnud üldkoosolekute osatähtsust ja suurendanud juhatuse autoriteeti kolhoosnikute ees.

Üldkoosoleku kõrval on tähtsaks kollektiivse juhtimise vormiks ka brigaadi koosolekud, millest tavaliselt võtavad osa esimees, agronoom, vahel ka mõni teine selleks suunatud juhatuse liige. Nendel koosolekutel arutatakse tavaliselt mitmesuguseid brigaadi töösse puutuvaid küsimusi, näiteks töö organiseerimise, töödistsipliini jm. alalt. Eriti aktiivselt võtavad brigaadi töö küsimuste arutamisest osa II põllundusbrigaadi töötajad. Oma praktiliste nõuanne-tega aitasid kolhoosnikud J. Uutar, R. Oiso jt. suvel, heinte sisseveel, väikeste ümberkorralduste tulemusel tõsta kolhoosnikute tööjõudlust rohkem kui 15% võrra. Mitmel puhul on kolhoosnikud A. Maaste, A. Välimäe, A. Tarius jt. aidanud otstarbekamalt lahendada hobutööjõudu ja põllutööriistade kasutamist jne.

Igapäevase töö juhtimine toimub brigaadidele, farmidele ja üksikuile karjatalitajaile pikemaks ajaks — teatava töö läbiviimise perioodiks või siis kindlaks tähtajaks (näiteks kuuks) antud ülesannete alusel. Igale otseselt vastutavale töötajale, põllundusbrigaadiriile, agronoomile, kolhoosi esimehele, zootehnikule, farmijuhatajale, linnutalitajale või mõnele teisele loomakasvatuse alal töötajale on juhatuse poolt koos ülesandega kindlustatud ka kõik ülesande täitmiseks vajalikud vahendid, nagu tööjõud, tööriistad, söödad jne. Nende vahendite rakendamine toimub juhatuse poolt ette nähtud korras iga vastutavaks tehtava töötaja enda initsiatiivil ja valikul. Nii kannab iga töötaja temale antud tööloigu suhtes täielikku vastutust juhatuse ees.

Selleks määratud juhatuse liikmed kontrollivad pidevalt ülesannete täitmise käiku igapäevase töö juures ja informeerivad juhatust otsekohe, kui töö ühes või teises lõigus hakkab ilmnema häireid. Kohest likvideerimist nõudvate tõsisemate puuduste puhul kutsutakse töötaja, kes oma ülesandega toime ei tule, juhatuse koosolekule aru andma, et puuduse tekkimise põhjustest saada täielikumat ülevaadet ja kollektiivsete nõuannete ning näpunäidetega aidata tööd parandada. Kui töö edeneb korralikult ja mingeid tõsisemaid häireid ei esine, kuulame vastava töötaja aruande ära ülesande täitmiseks antud tähtaja lõppedes.

Juhatus koosolekud toimuvad meil tavaliselt kaks korda kuus — kuu keskel ja järgmise kuu algul, kusjuures kuu algul toimival koosolekul muu hulgas analüüsime alati loomakasvatuse olukorda, kuulame ära zootehniku, farmijuhatajate ja ka nende karjatalitajate aruanded, kes antud ülesannete täitmisega pole tulnud toime. Plaanid ja ülesanded on meil koostatud reaalsed, jõukohased — põllundusbrigadides vastavalt maade viljakusele, loomakasvatuse alal vastavalt loomade võimetele ja pidamisvõimalustele. Seetõttu on meil juhatuse koosolekuku tehtavate kokkuvõtete alusel alati võimalik kätte leida neid kohti, mis kipuvad maha jääma ja nõuavad tõsisemat kontrolli ning abi. Kui see pole aidanud, oleme nõrgaks osutuva töötaja asendanud uuega.

Põllundusbrigadiire me igaõhtustele nõupidamistele keskusse ei koonda, sest see kisuks neid iga päev hulgaks ajaks töö juurest eemale. Kolhoosi esimehel ja agronoomil on nagunii vaja pidevalt kursis olla kogu kolhoosi töökäiguga. Vajalikult selge ülevaate võib aga saada ainult ise kohal käies ja seepärast annamegi kõik esimehelt ja agronoomilt tulevad informatiivsed juhendid (näiteks, millal on brigaadi oodata kombaini, silopurustajat, rehepeksumasinat jne.) alati kohtadel. Kolhoosi läbimõõt teidpidi on küll üle 15 kilomeetri, kuid esimehel ja agronoomil on motoriseeritud liiklusvahenditega seda vahemaad hõlpsam katta kui brigaadi tööd koraldavaid brigadiiridel. Muus osas on aga brigadiiril käes aasta tootmisülesanne ja selle alusel koostatud ning juhatuses läbi arutatud hooaja tööplaan, mis on talle alati otseseks tegevusjuhendiks. Kui brigadiiril töö juhtimisel mingis osas tekib raskusi või lünki, siis kohapeale tulev esimees või agronoom aitavad olukorda kaaluda ja ühiselt leida vajaliku lahenduse.

Mõjukateks vahenditeks töödistsipliini tõstmisel ja eduka töö kindlustamisel on olnud ka kolhoosi juhatuse hoolitsus kolhoosi liikmete eest. Nii oleme kolhoosnikutele (K. Öitspuu, V. Teder, I. Lobatškov jt.), kel polnud loomi, kartuliseemet jne., aidanud elu sisseseadmiseks kõike vajalikkude soetada. Hea normipäeva tasu rahas, teraviljas, kartulis, koresöödas jm. on aidanud samuti ergutada inimesi hoolikale tööle. Kui mõnes kolhoosis esineb kolhoositöölt äramineku nähtusi, siis meil on see vastupidi: paljud väljaspool kolhoose asuvad inimesed on avaldanud soovi astuda meie kolhoosi ja mitmed neist on ka vastu võetud.

Suuresti kergendas naiskolhoosnikute olukorda 1953. aasta kevadel kolhoosis tööd alustanud lasteaed, kuhu võib lapsi viia nii päevaks kui ka kogu nädalaks. Mitmed naiskolhoosnikud, nagu L. Koivistoinen, A. Teder jt., kes varem ei saanud laste tõttu tööl käia, töötasid juba järgmisel kuul pärast lasteaia avamist välja 37—44 normipäeva ja on sellest ajast peale suure agarusega võtnud osa kolhoositööst.

Üheks tähtsamaks lõiguks, millele meie kolhoosi juhatus juba algusest peale suurt rõhku paneb, on teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste levitamine ja tootmisse juurutamine. Selles osas tegi meil väärtuslikku tööd eriti kolhoosi zootehnik Linda Nurk. Tema juhtimisel korraldatud põhjalik zootehniline õppetöö on suuresti laiendanud karjatalitajate silmaringi ja mitmetel neist — E. Mihkelsonil, G. Aavikul, K. Lauril, A. Luugil jt. — aidanud kujuneda tõelisteks tootmise-eesrindlasteks. Agrotehnilise õppuse osas kulges töö meil vastava lektori puudusel mõnevõrra nõrgemini, kuid käesoleval talvel, kus meil on olemas oma agronoom, tahame seda tööd tunduvalt parandada. Eranditult kõik kolhoosi juhtivad töötajad ja ka mitmed eesrindlased tellivad ja kasutavad meil pidevalt põllumajanduslikke ajakirju ja on mitmeid väärtuslikke koge-

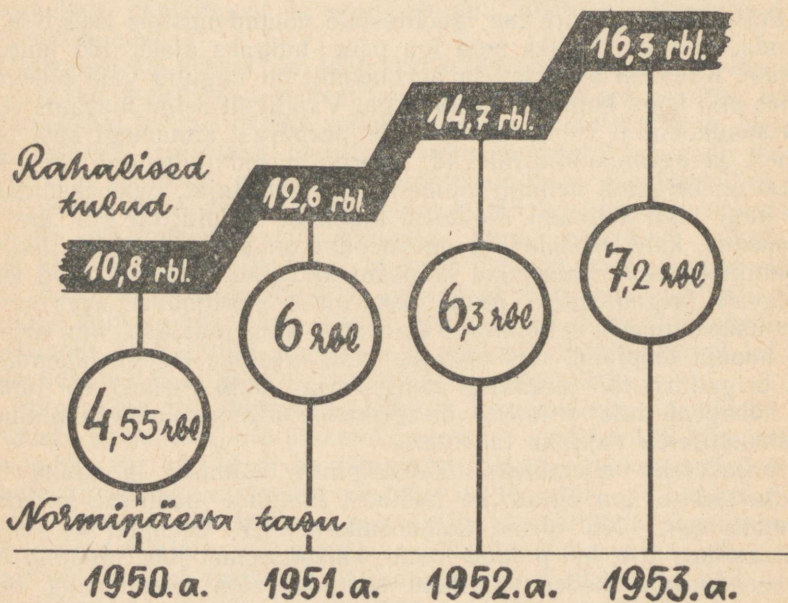

Diagramm 9

Viies väikekolhoosis ja nendest moodustatud Stalini-nimelises kolhoosis ühe normipäeva kulutamise kohta saadud rahaliste tulude ja kolhoosnikutele rahas jaotatud normipäeva tasu tõus aastatel 1950—1953 (keskmiselt, rublades).

musi (näiteks rasvaprotsendi tõstmist kuuma vee kompressidega jne.) edukalt kasutanud kolhoosi tootmistulemuste tõstmiseks.

Kõigi eespool kirjeldatud abinõude rakendamise tagajärjel on kolhoosnikute tööviljakus ja kolhoosi tööst osavõtt pidevalt suurenenud. Kui väikestes kolhoosides 1950. aastal iga täie tööjõuga kolhoosniku kohta tehti keskmiselt 310 normipäeva, siis 1951. aastal töötati suures tugevnenud kolhoosis iga täie tööjõuga kolhoosniku kohta keskmiselt 367 ja 1953. aastal keskmiselt 511 normipäeva. Seejuures saime kaubatoodangu turustamise eest 1953. aastal iga kulutatud normipäeva kohta keskmiselt 5,5 rubla raha rohkem kui 1950. aastal.

Meie eesmärgiks on anda rohkesti põllumajanduslikku kaubatoodangut ja muuta kõik kolhoosnikud jõukaks. Partei ja valitsuse poolt rakendatud abinõud põllumajanduse edasiarendamiseks, loomakasvatuse produktiivsuse tõstmiseks, kartuli ja köögiviljakasvatuse laiendamiseks ja traktorijaamade ning kolhooside tööparandamiseks on meile suureks toeks ja abiks, mis kindlustavad tulevikus veelgi suuremate edusammude saavutamise kõigil tootmisaladel.

SISUKORD

Sissejuhatuseks	3
I. Heinavälja-külvikordade süsteem kindlustab mullaviljakuse järjekindla töusu	6
Külvikordade sisseseadmise projekti koostamine	6
Külvikordade rakendamine	9
Kultuuridega kesa on kasulik	10
Taliteraviljade saagid suurenevad	14
Suuresaagiline põldhein tõstab mulla viljakust	16
Hästi haritud rühvelviljadele järgnevad teraviljad annavad häid saake	19
Hea seeme on tähtsaks teguriks suurte saakide kindlustamisel	23
II. Suurendame söötade tootmist	27
III. Aiandus kujuneb tulusaks tootmisharuks	30
IV. Loomakasvatus on kolhoosile suurte sissetulekute allikas	33
Veisekasvatus	34
Seakasvatus	39
V. Laiendame ehitustegevust	43
VI. Taotlede paremaid töötulemusi	45

Koostaja K. Sinijärv.

Toimetaja E. Vint.

Tehniline toimetaja A. Ruutsoo.

Korrektorid A. Kalberg
ja E. Valdna.

Ladumisele antud 11. II 1954.
Trükkimisele antud 8. III 1954.
Paber 60×92 sm, 1/16. Trükiarv
6000. Trükipoognaid 3,25. Arvu-
tuspoognaid 3,58. Tellimise nr. 330.
MB-07075. Trükikoda «Punahe
Täht», Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Rbl. —.90.

На эстонском языке.

X. Марранди. Повысим урожайность
полей и продуктивность скота.

Rbl. —.90

A-19949

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00357183 5